

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση του υπόπτου –
κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία: Οδηγία 2010/64/ΕΕ και
εσωτερικό δίκαιο

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βασιλική Στάθη

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Όλγα Τσόλκα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Νέδα Κανελλοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Δομίνικος Αρβανίτης, Δικηγόρος, Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Copyright © Βασιλική Στάθη, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	σελ. 5
Κεφάλαιο Α' Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ.....	σελ. 6
1. Η γένεση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ.....	σελ. 6
2. Η νομική βάση της Οδηγίας και η σχέση της με το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και την ΕΣΔΑ.....	σελ. 8
3. Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.....	σελ. 10
Κεφάλαιο Β' Το Δικαίωμα Διερμηνείας και Μετάφρασης κατά την Οδηγία 2010/64/ΕΕ.....	σελ. 14
1. Το δικαίωμα διερμηνείας κατά την Οδηγία.....	σελ. 14
1.1. Η διάσταση του δικαιώματος διερμηνείας.....	σελ. 14
1.2. Η ποιότητα της διερμηνείας.....	σελ. 20
1.3. Τα έξοδα της διερμηνείας.....	σελ. 22
1.4. Η υποχρέωση εχεμύθειας του διερμηνέα.....	σελ. 22
2. Το δικαίωμα μετάφρασης κατά την Οδηγία.....	σελ. 23
2.1. Η διάσταση του δικαιώματος μετάφρασης.....	σελ. 23
2.2. Η ποιότητα της μετάφρασης.....	σελ. 25
2.3. Τα έξοδα της μετάφρασης.....	σελ. 26
2.4. Η υποχρέωση εχεμύθειας του μεταφραστή.....	σελ. 27
2.5. Παραίτηση από το δικαίωμα μετάφρασης.....	σελ. 27
2.6. Επαγγελματική κατάρτιση για τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην απονομή ποινικής δικαιοσύνης.....	σελ. 27
3. Νομολογία του ΔΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης.....	σελ. 28
3.1. Η υπόθεση Conaci.....	σελ. 28
3.2. Η υπόθεση Sleutjes.....	σελ. 30
Κεφάλαιο Γ' Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4236/2014 – Το Δικαίωμα Διερμηνείας και Μετάφρασης κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.....	σελ. 32
1. Το δικαίωμα διερμηνείας κατά τον ΚΠΔ.....	σελ. 32
2. Το δικαίωμα μετάφρασης κατά τον ΚΠΔ.....	σελ. 39
3. Ακυρότητες.....	σελ. 45
Αντί Επilogου.....	σελ. 48

Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία.....σελ. 49	σελ. 49
Ελληνόγλωσση.....σελ. 49	σελ. 49
Ξενόγλωσση.....σελ. 50	σελ. 50

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονείται στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο και Πολιτική» του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών και πραγματεύεται το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου – κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία.

Η γράφουσα επιχειρεί να διερευνήσει το περιεχόμενο του προβλεπόμενου από την Οδηγία 2010/64/ΕΕ δικαιώματος διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου – κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία. Μέσω της εξέτασης του τρόπου της ενσωμάτωσης της Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη, επιχειρείται να αξιολογηθεί εάν το παρεχόμενο επίπεδο προστασίας είναι επαρκές για τη διασφάλιση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του υπόπτου – κατηγορουμένου.

Αρχικά, προσδιορίζεται η γένεση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ και η σχέση της με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΧΘΔΕΕ).

Στη συνέχεια, εξετάζεται το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στο πλαίσιο της εν λόγω Οδηγίας με αναφορά σε σχετικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και του Δικαστηρίου της ΕΕ (ΔΕΕ).

Επιπρόσθετα, αναλύεται εκτενώς η ενσωμάτωση της Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4236/2014 και συγκεκριμένα το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Τέλος, παρατίθενται ακυρότητες που γεννώνται στο πλαίσιο του δικαιώματος διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου – κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία.

Κεφάλαιο Α'

Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ

1. Η γένεση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ

Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ είναι η πρώτη από τις έξι συνολικά Οδηγίες που υιοθετήθηκαν από το 2010 έως το 2016 για τα δικαιώματα των υπόπτων – κατηγορουμένων στο πλαίσιο του Οδικού Χάρτη για τα δικονομικά δικαιώματα και του Προγράμματος της Στοκχόλμης του 2009¹.

Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ εκδόθηκε προς εφαρμογή του μέτρου Α του Οδικού Χάρτη με τη φιλοδοξία να αποτελέσει το πρώτο «βήμα» για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων – κατηγορουμένων.

Μετά την παρουσίαση του Οδικού Χάρτη από τη Σουηδική Προεδρία στην 1.7.2009, υποβλήθηκε στις 9.7.2009 από την Επιτροπή Πρόταση Απόφασης – Πλαίσιο για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία. Στην Επεξηγηματική Έκθεση της Πρότασης η Επιτροπή κάνει λόγο για μια νέα προσέγγιση των δικονομικών δικαιωμάτων υπό τον Οδικό Χάρτη, επικαλούμενη και νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με τα άρθρα 5 παρ. 2 και 6 παρ. 3 περ. α' και δ' ΕΣΔΑ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου – κατηγορουμένου που δεν κατανοεί τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας. Το Συμβούλιο προέβη τάχιστα στην επεξεργασία αυτής της Πρότασης και στις 23.10.2009 κατέληξε με ομοφωνία στο σχέδιο κειμένου της Απόφασης – Πλαίσιο². Λόγω του ότι ήταν υποχρεωτική η διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και έπονταν και οι εργασίες οριστικοποίησης³, η υιοθέτηση της εν λόγω Απόφασης – Πλαίσιο κατέστη αδύνατο να ολοκληρωθεί, καθώς στην 1.12.2009 τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας, με την οποία καταργήθηκε ο τρίτος πυλώνας και επομένως και οι αποφάσεις – πλαίσιο. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις περιλήφθηκε στο Κεφάλαιο 4 του Τίτλου V της ΣΛΕΕ και η θέσπιση μέσω Οδηγιών ελάχιστων κανόνων για τα δικαιώματα των προσώπων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας ανατέθηκε στο

¹ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 97.

² Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 21, 22.

³ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description)*, issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 154.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο που αποφασίζουν κατά τη συνήθη νομοθετική διαδικασία του άρθρου 289 ΣΛΕΕ⁴ (βλ. και άρθρο 82 παρ. 2 περ. β' ΣΛΕΕ)⁵.

Στο πλαίσιο του νέου καθεστώτος που εγκαθιδρύθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, τον Ιούλιο 2009 δεκατρία κράτη – μέλη ανέλαβαν νομοθετική πρωτοβουλία βάσει του άρθρου 76 περ. α' και β' ΣΛΕΕ και υπέβαλαν Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στις ποινικές διαδικασίες. Το κείμενο της παρούσας Πρότασης Οδηγίας αποτελεί επανάληψη, με τις απαιτούμενες προσαρμογές, εκείνου της Πρότασης για Απόφαση – Πλαίσιο που είχε συμφωνηθεί στο Συμβούλιο στις 23.10.2009 και προωθήθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή βάσει του άρθρου 294 ΣΛΕΕ⁶.

Εν συνεχεία, η Επίτροπος V. Reding και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ανέλαβε τα καθήκοντά της το Φεβρουάριο του 2010 και στις 9.3.2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε τη δική της Πρόταση Οδηγίας για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης, η οποία προωθήθηκε από την V. Reding, αψηφώντας τις αντιρρήσεις της Ισπανικής Προεδρίας του Συμβουλίου, οι οποίες εκφράστηκαν και επίσημα με επιστολή της 17.3.2010 προς την V. Reding και τον Πρόεδρο της Επιτροπής LIBE. Στην επιστολή αναφερόταν η ανησυχία ότι η παράλληλη Πρόταση της Επιτροπής θα προκαλούσε σύγχυση στους πολίτες της ΕΕ και θα οδηγούσε σε καθυστέρηση της προόδου της διαδικασίας για την υιοθέτηση της προτεινόμενης Οδηγίας.

Το κείμενο της Πρότασης Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποτελούσε μια εμπλουτισμένη εκδοχή της Πρότασης Απόφασης – Πλαίσιο της ίδιας με κάποιες επιπλέον προστατευτικές διατάξεις από αυτές της Πρότασης Οδηγίας των κρατών – μελών⁷.

⁴ Η συνήθης νομοθετική διαδικασία περιγράφεται στο άρθρο 294 ΣΛΕΕ.

⁵ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 24.

⁶ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description)*, issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 155, Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 24, 25.

⁷ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 25, 26.

Έπειτα από σύσταση της Εισηγήτριας Ludford, η Επιτροπή LIBE επέλεξε το κείμενο των κρατών – μελών ως βάση για τις εργασίες της⁸. Η επιλογή αυτή της Επιτροπής LIBE έγινε αφού έλαβε υπόψη ότι το εν λόγω κείμενο είχε γίνει αποδεκτό από το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, ενώ η αποδοχή για την Πρόταση Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δε θα ήταν βέβαιη.

Η Επιτροπή LIBE υπέβαλε άμεσα την Έκθεσή της επί της Πρότασης των κρατών – μελών με τριάντα οκτώ τροπολογίες στις 5.3.2010. Στις 8.4.2010 εγκρίθηκαν προσωρινά οι προτεινόμενες στην Έκθεσή της τροπολογίες και αρκετές πρόσθετες από την Επιτροπή LIBE σε ψηφοφορία προσανατολισμού⁹ και μετά τις διαβουλεύσεις με το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή («τριμερείς διάλογοι») τα μέρη κατέληξαν σε προσωρινή συμφωνία με το κείμενο της Οδηγίας. Η ΕΜΑ ενέκρινε την προσωρινή συμφωνία με ειδική πλειοψηφία με επιφύλαξη σχετικά με την περίοδο εφαρμογής και το Συμβούλιο επιβεβαίωσε στη συνέχεια τη θέση αυτή¹⁰. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε Ολομέλεια υιοθέτησε στις 16.6.2010 το κείμενο του Σχεδίου της Οδηγίας, στο οποίο ενσωματώθηκαν οι τροπολογίες που έγιναν κοινώς αποδεκτές μαζί με τις τροποποιήσεις τους. Το Συμβούλιο κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει σύσταση, βάσει των άρθρων 288 και 292 ΣΛΕΕ, με περιεχόμενο όμοιο με του σχεδίου Ψηφίσματος που είχε υιοθετήσει το Συμβούλιο στις 23.10.2009, προκειμένου η Σύσταση να υιοθετηθεί μαζί με την Οδηγία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν ανταποκρίθηκε και το Συμβούλιο υιοθέτησε το κείμενο της Οδηγίας, χωρίς να συνοδεύεται από Σύσταση, κατά τη συνάντηση της 7.10.2010. Η Οδηγία υπογράφηκε στο Στρασβούργο στις 20.10.2010. Η καταληκτική ημερομηνία ενσωμάτωσης της Οδηγίας στην εθνική νομοθεσία ορίστηκε η 27.10.2013 (άρθρο 9 της Οδηγίας)¹¹.

2. Η νομική βάση της Οδηγίας και η σχέση της με το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και την ΕΣΔΑ

Η εν λόγω Οδηγία αποτελεί το πρώτο νομοθέτημα ποινικού δικονομικού δικαίου που ψηφίστηκε βάσει του άρθρου 82 παρ. 2 ΣΛΕΕ¹² και στοχεύει στη θέσπιση

⁸ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description)*, issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 156.

⁹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 26.

¹⁰ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description)*, issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 156.

¹¹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 26, 27.

¹² Σημείο 8 του Προοιμίου «Στο άρθρο 82 παράγραφος 2 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπεται η θέσπιση ελάχιστων κανόνων εφαρμοστέων στα κράτη μέλη, προκειμένου να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών, καθώς

«ελάχιστων κανόνων» για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου – κατηγορουμένου στις ποινικές διαδικασίες εντός της ΕΕ. Με άλλα λόγια, το άρθρο 82 παρ. 2 ΣΛΕΕ αποτελεί τη νομική βάση της Οδηγίας. Η θέσπιση τέτοιου είδους κανόνων έχει ως στόχο τη δημιουργία κοινών minimum standards¹³ στον ενωσιακό δικαστικό χώρο και μέσω αυτών αποβλέπει στην ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης¹⁴ μεταξύ των κρατών – μελών, που συνιστά προϋπόθεση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων¹⁵, ήτοι του «ακρογωνιαίου λίθου» της δικαστικής συνεργασίας¹⁶.

Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση δεν κατοχυρώνεται ρητά στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔΕΕ). Ο ΧΘΔΕΕ κατοχυρώνει στο άρθρο 47 το δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης και στο άρθρο 48 παρ. 2 διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης. Το δικαίωμα χρηστής απονομής δικαιοσύνης κατοχυρώνεται και στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ. Στο σημείο 5 του Προοιμίου της Οδηγίας ορίζεται ότι «η παρούσα οδηγία σέβεται τα ανωτέρω δικαιώματα και θα πρέπει να εφαρμόζεται αναλόγως». Επιπλέον, η διάταξη του άρθρου 8 της Οδηγίας προβλέπει ότι «καμία διάταξη της παρούσας οδηγίας δεν επιτρέπεται να εκληφθεί ότι περιστέλλει ή αποκλίνει από τα δικαιώματα και τις δικονομικές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από άλλες σχετικές διατάξεις διεθνούς δικαίου ή από τη νομοθεσία οποιουδήποτε κράτους μέλους που παρέχει υψηλότερο βαθμό προστασίας»¹⁷.

και η αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές διαστάσεις. Το άρθρο 82 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο στοιχείο β) αναφέρεται στα «δικαιώματα των προσώπων στην ποινική διαδικασία» ως έναν από τους τομείς στους οποίους δύνανται να θεσπιστούν ελάχιστοι κανόνες».

¹³ Σημείο 32 του Προοιμίου «Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να θεσπίζει ελάχιστους κανόνες».

¹⁴ Σημείο 7 του Προοιμίου «Η ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης απαιτεί συνεπέστερη εφαρμογή των δικαιωμάτων και των εγγυήσεων που ορίζονται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Απαιτεί επίσης την περαιτέρω ανάπτυξη στο πλαίσιο της Ένωσης, μέσω της παρούσας οδηγίας και άλλων μέτρων, των ελάχιστων προδιαγραφών που ορίζονται στην ΕΣΔΑ και στον Χάρτη».

¹⁵ Σκουρής Β., *Συνθήκη της Λισσαβόνας*, εκδ. Σάκκουλας Α.Ε., 2020, Άρθρο του Παπακυριάκου Θ. «Άρθρο 82 (πρώην άρθρο 31 της ΣΕΕ) [Δικαστική συνεργασία στον χώρο της ΕΑΔ: αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και ελάχιστες κοινές δικονομικές διατάξεις]», σελ. 873.

¹⁶ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 97.

¹⁷ Βλ. και σημείο 32 του Προοιμίου «Τα κράτη μέλη θα πρέπει να είναι σε θέση να επεκτείνουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία, προκειμένου να παρέχεται υψηλότερο επίπεδο προστασίας και σε περιπτώσεις που δεν ρυθμίζει ρητώς η παρούσα οδηγία. Το επίπεδο προστασίας δεν

3. Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας

Η Οδηγία ενισχύει με τις διατάξεις της ένα ήδη υπάρχον πλαίσιο κατοχύρωσης του δικαιώματος διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου – κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία. Ειδικότερα, στο άρθρο 5 παρ. 2 ΕΣΔΑ ορίζεται ότι «Παν συλληφθέν πρόσωπον δέον να πληροφορηθεί κατά το δυνατόν συντομότερον και εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί, τους λόγους της συλλήψεώς του ως και πάσαν διατυπωμένην εναντίον του κατηγορίαν» καθώς και στο άρθρο 6 παρ. 3 περ. α' και ε' ΕΣΔΑ προβλέπεται ότι «Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: α. όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας ... ε. να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνεώς, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριον γλώσσαν». Επιπλέον, κατοχύρωση γλωσσικών δικαιωμάτων του υπόπτου – κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία υπάρχει και στο άρθρο 14 παρ. 3 περ. α' και στ' του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, βάσει του οποίου ορίζεται ότι «Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα απολαύει, σε πλήρη ισότητα τις ακόλουθες τουλάχιστον εγγυήσεις: α) να πληροφορηθεί το συντομότερο δυνατό σε γλώσσα που κατανοεί και λεπτομερώς, τη φύση και τους λόγους της κατηγορίας εναντίον του ... στ) να έχει την ελεύθερη συνδρομή μεταφραστή, εάν δεν μιλάει ή δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο ακροατήριο».

Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 1 της Οδηγίας συνδυαστικά με τα σημεία 14, 15 και 33 του Προοιμίου της. Βάσει της παρ. 1 του άρθρου 1 η Οδηγία αφορά σε υπόπτους και σε κατηγορουμένους κατά την ποινική διαδικασία καθώς και σε εκζητούμενους κατά τη διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Στο σημείο αυτό δεν προσδιορίζεται η έννοια της «ποινικής διαδικασίας». Ποινικές διαδικασίες¹⁸ θεωρούνται τόσο εκείνες που είναι ποινικές κατά την εθνική νομοθεσία όσο και εκείνες που έχουν ποινικό χαρακτήρα κατά τα κριτήρια

θα πρέπει ποτέ να υπολείπεται των προδιαγραφών που προβλέπει η ΕΣΔΑ ή ο Χάρτης, όπως ερμηνεύονται στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και σημείο 33 του Προοιμίου «Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας που αφορούν δικαιώματα αντίστοιχα με εκείνα τα οποία εγγυάται η ΕΣΔΑ ή ο Χάρτης θα πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σύμφωνα με τα δικαιώματα αυτά, όπως έχουν ερμηνευθεί στη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

¹⁸ C-25/15, 9 Ιουνίου 2016.

Engel. Ειδικότερα, το ΕΔΔΑ αποφαινεται κατά περίπτωση για την ποινική φύση μιας διαδικασίας, η οποία κατά το εθνικό δίκαιο θεωρείται ως διοικητική, εφαρμόζοντας τρία κριτήρια, τα γνωστά κριτήρια Engel. Η εφαρμογή των κριτηρίων Engel επί του παρόντος, προκύπτει από τη ρητή αναφορά του σημείου 14 του Προοιμίου στο προβλεπόμενο από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ δικαίωμα διερμηνείας και από το περιεχόμενο του σημείου 33 του Προοιμίου σύμφωνα με το οποίο «οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας που αφορούν δικαιώματα αντίστοιχα με εκείνα τα οποία εγγυάται η ΕΣΔΑ ή ο Χάρτης θα πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σύμφωνα με τα δικαιώματα αυτά, όπως έχουν ερμηνευθεί στη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Επομένως, βάσει των ανωτέρω, σε κράτη που εφαρμόζουν το δυαδικό σύστημα κυρώσεων, όπως είναι εξ αυτών και η Ελλάδα, ισχύει το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης και στις ποινικές-διοικητικές διαδικασίες.

Το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης ισχύει σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1 της Οδηγίας «από τη στιγμή κατά την οποία (τα πρόσωπα) ενημερώνονται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους - μέλους, με επίσημη κοινοποίηση ή με άλλο τρόπο, ότι είναι ύποπτα ή κατηγορούνται για την τέλεση αξιόποινης πράξης». Σύμφωνα με το άρθρο 72 ΚΠΔ «την ιδιότητα του κατηγορουμένου την αποκτά ... και εκείνος στον οποίο σε οποιοδήποτε στάδιο της ανάκρισης αποδίδεται η αξιόποινη πράξη», και επομένως το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης τίθεται σε ισχύ αμέσως μόλις αποδοθεί ποινική κατηγορία στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο ανεξάρτητα από το εάν οι αρμόδιες αρχές του προσέδωσαν επίσημα την ιδιότητα του υπόπτου ή του κατηγορουμένου. Η συγκεκριμένη ερμηνεία εξυπηρετεί σε περιπτώσεις που οι αρμόδιες αρχές καθυστερούν, για κάποιο λόγο, την πληροφόρηση του ενδιαφερομένου προσώπου για την εναντίον του υποψία ή κατηγορία, να μην πλήττεται το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση του ενδιαφερομένου.

Το δικαίωμα παραμένει σε ισχύ «έως την ολοκλήρωση της διαδικασίας, που συνίσταται στον τελικό προσδιορισμό του κατά πόσον έχουν διαπράξει το αδίκημα, συμπεριλαμβανομένων, εφόσον απαιτείται, της καταδίκης και της απόφασης επί ενδεχόμενης προσφυγής». Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι η ελληνική απόδοση του κειμένου της Οδηγίας είναι ανεπιτυχής καθώς στο αγγλικό κείμενο της Οδηγίας αναγράφεται ότι το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση ισχύει “until the conclusion of the proceedings, which is understood to mean the final determination of the question

whether they have committed the offence, including, where applicable, sentencing and the resolution of any appeal”, ήτοι συμπεριλαμβανομένου του σταδίου της επιβολής της ποινής και της εκδίκασης κάποιου ενδίκου μέσου, στοιχείο το οποίο λείπει από την ελληνική απόδοση¹⁹.

Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 1 της Οδηγίας, εξαιρούνται από την εφαρμογή της Οδηγίας περιπτώσεις κατά τις οποίες κάποια αρχή πλην των ποινικών δικαστηρίων επιβάλλει κυρώσεις για ήσσονος σημασίας αδικήματα εφόσον υφίσταται η δυνατότητα να προσβληθούν οι εν λόγω κυρώσεις σε τέτοιο δικαστήριο. Αυτού του είδους κυρώσεις περιγράφονται ενδεικτικά στο σημείο 16 του Προοιμίου²⁰. Η Οδηγία εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση εκδίκασης της υπόθεσης κατόπιν άσκησης ενδίκου μέσου κατά της απόφασης επιβολής των προαναφερθέντων κυρώσεων. Η ανωτέρω εξαίρεση κρίνεται προβληματική καθώς ο ρόλος του διερμηνέα σε αυτές τις διαδικασίες είναι ιδιαιτέρως σημαντικός και σύμφωνα με το γράμμα της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 3 περ. ε' ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται το δικαίωμα διερμηνείας για όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας και για όλα τα αδικήματα χωρίς να εισάγει εξαίρεση για «ήσσονος σημασίας αδικήματα». Επομένως, η ρύθμιση αυτή έρχεται σε αντίθεση με την ΕΣΔΑ²¹.

Στην παρ. 4 του άρθρου 1 της Οδηγίας αναφέρεται ότι η Οδηγία δεν επηρεάζει την εθνική νομοθεσία σχετικά με το δικαίωμα παρουσίας συνηγόρου σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας και το δικαίωμα πρόσβασης των υπόπτων ή κατηγορουμένων στα ουσιώδη έγγραφα κατά την ποινική διαδικασία. Θεωρείται ότι η αυτή πρόβλεψη ενδεχομένως προέκυψε λόγω των διαφωνιών κάποιων κρατών-μελών στις αποσπασματικές ρυθμίσεις σχετικά με την κατοχύρωση ορισμένων προτεινόμενων κοινών ελάχιστων προτύπων επί τη βάση κάποιων δικονομικών δικαιωμάτων στις

¹⁹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 28-33, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 243.

²⁰ Σημείο 16 του Προοιμίου «Σε ορισμένα κράτη μέλη, κάποια αρχή πλην δικαστηρίου με δικαιοδοσία σε ποινικά ζητήματα είναι αρμόδια για την επιβολή κυρώσεων για σχετικά ήσσονος σημασίας αδικήματα. Τούτο μπορεί να συμβαίνει, λόγου χάριν, στην περίπτωση παραβάσεων του κώδικα οδικής κυκλοφορίας που διαπράττονται σε μεγάλη κλίμακα και οι οποίες ενδεχομένως διαπιστώνονται ύστερα από έλεγχο κυκλοφορίας [...]».

²¹ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013, σελ. 646.

ποινικές διαδικασίες²², μεταξύ των οποίων είναι τα αναφερόμενα δικαιώματα της παρ. 4 του άρθρου 1 της Οδηγίας.

²² Παύλου Στ., *Ευρωπαϊκή Ένωση και ΕΣΔΑ – Ιδίως ενόψει και της συζητούμενης προτάσεως αποφάσεως-πλαίσιου (COM 2004/328 τελικό) για «ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση»*, Ποιν.Χρ. 2008, σελ. 101, Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013, σελ. 646.

Κεφάλαιο Β'

Το Δικαίωμα Διερμηνείας και Μετάφρασης κατά την Οδηγία 2010/64/ΕΕ

1. Το δικαίωμα διερμηνείας κατά την Οδηγία

1.1. Η διάσταση του δικαιώματος διερμηνείας

Το δικαίωμα διερμηνείας κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 της Οδηγίας. Σύμφωνα με την παρ. 1 το δικαίωμα σε διερμηνεία αναγνωρίζεται σε υπόπτους ή κατηγορουμένους, «που δεν μιλούν ή δεν κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας». Η διερμηνεία «παρέχεται χωρίς καθυστέρηση...κατά τη διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας ενώπιον ανακριτικών και δικαστικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών ανακρίσεων, όλων των ακροαματικών διαδικασιών ενώπιον δικαστηρίου και τυχόν αναγκαίων ενδιάμεσων ακροάσεων».

Η άμεση, χωρίς καθυστέρηση, παροχή διερμηνείας στον ύποπτο - κατηγορούμενο είναι πολύ σημαντική, κυρίως σε περιπτώσεις σύλληψης ή αστυνομικής προανάκρισης, ώστε ο ύποπτος - κατηγορούμενος να αντιληφθεί άμεσα σχετικά με το ποια πράξη του έχει δημιουργήσει υποψίες και να προβεί στην αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του. Αναφορικά με τη ρητή πρόβλεψη της παρ. 1 για την παροχή διερμηνείας χωρίς καθυστέρηση, στο σημείο 18 του Προοιμίου της Οδηγίας αποσαφηνίζεται ότι «όποτε μεσολαβεί ορισμένο χρονικό διάστημα προτού η διερμηνεία καταστεί διαθέσιμη, τούτο δεν θα πρέπει να συνιστά παράβαση της υποχρέωσης να διατίθεται διερμηνεία χωρίς καθυστέρηση, εφόσον το χρονικό αυτό διάστημα είναι εύλογο δεδομένων των συνθηκών»²³.

Σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1, όπως προναφέρθηκε, ρητά κατοχυρώνεται η παροχή διερμηνείας στις ακροάσεις σε όλα τα στάδια ήτοι από την προκαταρκτική εξέταση ή την προανάκριση έως και την έκδοση αμετάκλητης απόφασης²⁴.

²³ Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία* (Ν. 4236/2014 – ΚΠΑ 233, 236, 236Α, 238Β), Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 243, Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 33.

²⁴ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 646.

Η παρεχόμενη διερμηνεία πρέπει να επιτρέπει στον κατηγορούμενο να κατανοήσει τις απαγγελθείσες εις βάρος του κατηγορίες, να υπερασπιστεί τον εαυτό του και να μπορεί να εκθέσει τη δική του εκδοχή σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά²⁵.

Η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 2 της Οδηγίας αναφέρεται στην «επικοινωνία μεταξύ των υπόπτων ή κατηγορουμένων και των συνηγόρων τους» σε περιπτώσεις που «αυτή σχετίζεται άμεσα με ανακρίσεις ή ακροάσεις στη διάρκεια της διαδικασίας ή με την άσκηση προσφυγής ή την υποβολή άλλων δικονομικών αιτημάτων». Στο σημείο αυτό, εξετάζοντας την απόδοση κάποιων όρων της Οδηγίας στα ελληνικά, διαπιστώνεται ότι οι όροι «ανακρίσεις» της παρ. 2 και «υποβολή ερωτήσεων» του σημείου 20 του Προοιμίου αποδόθηκαν λανθασμένα στο ελληνικό κείμενο της Οδηγίας. Ειδικότερα, στο αγγλικό κείμενο εμφανίζονται ως “any questioning”, εννοώντας «κάθε εξέταση» του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Μια ακόμη άστοχη απόδοση όρου στο ελληνικό κείμενο της Οδηγίας αποτελεί ο όρος «προσφυγή» στην παρ. 2 του άρθρου 2 και «έφεση» στο σημείο 20 του Προοιμίου. Πιο συγκεκριμένα, στο αγγλικό κείμενο συναντάται και στις δύο περιπτώσεις ο όρος “any appeal” και η ορθή απόδοση στο ελληνικό κείμενο θα έπρεπε να είναι ο όρος «ένδικο μέσα»²⁶.

Επίσης, το δικαίωμα της παρ. 2 πρέπει να παρέχεται «εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της διεξαγωγής δίκαιης δίκης». Με άλλα λόγια, η διερμηνεία αυτή θα πρέπει να παρέχεται πάντα και με τον τρόπο που απαιτείται ώστε να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων²⁷ του κατηγορουμένου²⁸. Η ρύθμιση αυτή εντοπίζεται και στο σημείο 19 του Προοιμίου, στο οποίο περιγράφεται ότι «η επικοινωνία μεταξύ υπόπτων ή κατηγορουμένων και των συνηγόρων τους θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο διερμηνείας, σύμφωνα με την

²⁵ Σαρμάς Ι./Κοντιάδης Ξ./Ανθόπουλος Χ., ΕΣΔΑ, κατ’ άρθρο ερμηνεία, εκδ. Σάκκουλας, 2021 σελ. 378.

²⁶ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 34.

²⁷ ΕΔΔΑ Lagerblom κατά Σουηδίας, 14 Ιανουαρίου 2003, σκ. 61 «The Court reiterates that the right guaranteed under Article 6 § 3 (e) for an accused who cannot understand or speak the language used in court to have the free assistance of an interpreter extends to all those documents or statements in the criminal proceedings which it is necessary for the accused to understand or to have rendered into the court’s language in order to have the benefit of a fair trial. The interpretation assistance provided should be such as to enable the accused to have knowledge of the case against him and to defend himself, notably by being able to put before the court his version of the events».

²⁸ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 35, 36, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 243.

παρούσα οδηγία. Οι ύποπτοι - κατηγορούμενοι θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να είναι σε θέση να εξηγούν στους συνηγόρους τους την εκδοχή τους για τα γεγονότα, να επισημαίνουν οποιουδήποτε ισχυρισμούς με τους οποίους διαφωνούν και να γνωστοποιούν στους συνηγόρους τους οποιαδήποτε γεγονότα επιθυμούν να προβληθούν προς υπεράσπισή τους».

Με την παρ. 3 του άρθρου 2 ορίζεται ότι το δικαίωμα σε διερμηνεία «περιλαμβάνει προσήκουσα συνδρομή σε άτομα με πρόβλημα ακοής ή ομιλίας». Στην περίπτωση αυτή υπάγονται οι κωφοί ή άλαλοι ύποπτοι - κατηγορούμενοι καθώς και άτομα που διαθέτουν μειωμένη ικανότητα ακοής ή ομιλίας σε βαθμό που καθίσταται ανέφικτο για αυτά να παρακολουθούν τη διαδικασία ή να εκφραστούν επαρκώς ώστε να γίνουν κατανοητά τα όσα υποστηρίζουν από το δικαστήριο και από τα λοιπά πρόσωπα της δίκης. Μεταξύ των αιτιών που μειώνουν την ανωτέρω ικανότητα συγκαταλέγονται και ψυχικές παθήσεις καθώς και η νοητική υστέρηση²⁹. Επί του θέματος ευρύτερη είναι η διατύπωση του σημείου 27 του Προοιμίου³⁰. Σημειώνεται ότι η ανωτέρω ρύθμιση εναρμονίζεται με τη νομολογία του ΕΔΔΑ και ειδικότερα στην υπόθεση S.C. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, όπου ο S.C. είναι ένα παιδί έντεκα ετών με μειωμένη αντιληπτική ικανότητα, το ΕΔΔΑ ανέφερε ότι «η αποτελεσματική συμμετοχή προϋποθέτει ότι ο κατηγορούμενος έχει μια γενική αντίληψη της φύσης της δίκης και του τι διακινδυνεύει, περιλαμβανομένης της σημασίας οποιασδήποτε ποινής που μπορεί να επιβληθεί, ... (και) είναι σε θέση να αντιληφθεί το βασικό νόημα όσων λέγονται στο δικαστήριο, στην ανάγκη με τη συνδρομή, για παράδειγμα, διερμηνέα, δικηγόρου, κοινωνικού λειτουργού ή φίλου του»³¹. Στην παρούσα υπόθεση το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ καθώς

²⁹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 42.

³⁰ Σημείο 27 του Προοιμίου «η μέριμνα για την παροχή φροντίδας σε υπόπτους ή κατηγορουμένους που ευρίσκονται σε δυνητικά ασθενή θέση, ιδίως λόγω σωματικών αναπηριών οι οποίες επηρεάζουν την ικανότητά τους να επικοινωνούν αποτελεσματικά, υποστηρίζει τη χρηστή απονομή δικαιοσύνης. Συνεπώς, οι εισαγγελικές αρχές, οι αρχές επιβολής του νόμου και οι δικαστικές αρχές θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα πρόσωπα αυτά έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματα που προβλέπει η παρούσα οδηγία, για παράδειγμα, λαμβάνοντας υπόψη κάθε δυνητικό παράγοντα ευπάθειας που θα επηρέαζε την ικανότητά τους να παρακολουθούν τη διαδικασία και να γίνονται κατανοητοί και λαμβάνοντας κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση της τήρησης των συγκεκριμένων δικαιωμάτων».

³¹ ΕΔΔΑ S.C. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 15 Ιουνίου 2004, σκ. 29 «“effective participation” in this context presupposes that the accused has a broad understanding of the nature of the trial process and of what is at stake for him or her, including the significance of any penalty which may be imposed [...] if necessary with the assistance of, for example, an interpreter, lawyer, social worker or friend, should be able to understand the general thrust of what is said in court».

ο καταδικασθείς δεν είχε την ικανότητα να αντιληφθεί τα περιστατικά και να συμμετάσχει πραγματικά στην εις βάρος του διαδικασία και για τις οποίες αδυναμίες του, είχαν τοποθετηθεί ο συνήγορός του και δύο τεχνικοί σύμβουλοι³².

Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 2 της Οδηγίας, επιβάλλεται στα κράτη – μέλη να «μεριμνούν για την ύπαρξη διαδικασίας ή μηχανισμού με σκοπό την εξακρίβωση του κατά πόσον οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι ομιλούν και κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας και εάν χρειάζονται τη συνδρομή διερμηνέα». Επί του αυτού θέματος υπάρχει πρόβλεψη και στο σημείο 21 του Προοιμίου, βάσει του οποίου «μια τέτοια διαδικασία ή ένας τέτοιος μηχανισμός επιβάλλει στην αρμόδια αρχή να εξακριβώνει με οποιονδήποτε ενδεδειγμένο τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της συνομιλίας με τους εν λόγω υπόπτους ή κατηγορουμένους, κατά πόσον αυτοί ομιλούν και κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας ή χρειάζονται τη συνδρομή διερμηνέα». Η ανάγκη παροχής διερμηνέα κρίνεται απαραίτητη σε περίπτωση που ο ύποπτος - κατηγορούμενος αγνοεί απολύτως τη γλώσσα του δικαστηρίου. Η απόλυτη αδυναμία του υπόπτου - κατηγορούμενου να ομιλεί ή να κατανοεί τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας είναι εύκολο να διαπιστωθεί. Αντιθέτως, εάν ο ύποπτος - κατηγορούμενος αντιλαμβάνεται εν μέρει τη γλώσσα της διαδικασίας, καθίσταται δυσχερές για τις αρμόδιες αρχές να αποφασίσουν για την ανάγκη παροχής διερμηνείας. Το επίπεδο γνώσης της γλώσσας του δικαστηρίου από τον ύποπτο - κατηγορούμενο θα πρέπει να κριθεί και συνδυαστικά με τη φύση της κατηγορίας, δηλαδή εάν πρόκειται για ένα απλό έγκλημα (π.χ. κλοπή) θεωρείται επαρκής η καλή γνώση της γλώσσας της ποινικής διαδικασίας ενώ εάν πρόκειται για ένα σύνθετο έγκλημα που κατά την ποινική διαδικασία χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα εξειδικευμένοι νομικοί όροι και σύνθετα νοήματα, χρειάζεται εκ βάθρων γνώση της γλώσσας του δικαστηρίου. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υφίσταται ανάγκη παροχής διερμηνείας κατά την ποινική διαδικασία κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του συνηγόρου του υπόπτου – κατηγορουμένου. Πιο συγκεκριμένα, ο συνήγορος κρίνεται απαραίτητο να πληροφορεί εγκαίρως τις αρμόδιες αρχές για πιθανή αδυναμία του εντολέα του να χειριστεί ή να κατανοήσει επαρκώς τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας και επιπλέον οφείλει να συμβάλλει όσο είναι εφικτό στην πλήρη κατανόηση της κατηγορίας και των αποδείξεων από τον εντολέα του εφόσον είτε κατέχει τη γλώσσα του εντολέα του είτε επικοινωνεί μαζί του

³² Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία* (Ν. 4236/2014 – ΚΠΑ 233, 236, 236Α, 238Β), Πον.Χρ. 2016, σελ. 244.

σε μια τρίτη γλώσσα³³. Αξιοσημείωτη είναι η σχετική υπόθεση ΕΔΔΑ Vizgirda κατά Σλοβενίας, όπου το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι αρμόδιες αρχές δεν ερεύνησαν το επίπεδο κατανόησης της ρωσικής γλώσσας του προσφεύγοντος ώστε να μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματά του και από τα πρακτικά που τηρήθηκαν κατά την προδικασία και στο ακροατήριο δεν αποδείχθηκε ότι κατανοούσε επαρκώς τη ρωσική γλώσσα. Επίσης, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ η παράλειψη υποβολής αιτήματος του προσφεύγοντος για διερμηνεία στη μητρική του γλώσσα ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν ενημερώθηκε για το δικαίωμά του σε διερμηνεία στη μητρική του γλώσσα και αντιστοίχως η παράλειψη του συνηγόρου να θέσει το ζήτημα της διερμηνείας δεν απήλαξε τις αρμόδιες αρχές από την ευθύνη τους να βεβαιωθούν για την επάρκειά του στη ρωσική γλώσσα³⁴.

Η παρ. 5 του άρθρου 2 εισάγει μια ρύθμιση³⁵, η οποία προβλέπει ότι «τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο, οι ύποπτοι - κατηγορούμενοι να έχουν το δικαίωμα να αντικρούσουν απόφαση σύμφωνα με την οποία δεν χρειάζονται διερμηνεία και, όταν έχει παρασχεθεί διερμηνεία, να έχουν τη δυνατότητα να διαμαρτυρηθούν ότι η ποιότητα της διερμηνείας δεν είναι επαρκής προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης». Πιο συγκεκριμένα, με τη διάταξη αυτή παρέχεται δυνατότητα προσβολής της απόφασης βάσει της οποίας δεν χρειάζεται διερμηνεία και δυνατότητα έκφρασης παραπόνων σχετικά με τη χαμηλής ποιότητας διερμηνεία που παρασχέθηκε σε σημείο να μη εξασφαλίζεται η δίκαιη δίκη. Πρακτικά, θεωρείται, ότι η εν λόγω διάταξη δεν είναι εύκολα εφαρμόσιμη, διότι στην προφορική διερμηνεία, εάν δεν υφίσταται μαγνητοφώνηση, δεν αποδεικνύονται εύκολα οι όποιες πλημμέλειες.

Η διερμηνεία παρέχεται με φυσική παρουσία του διερμηνέα κατά την ποινική διαδικασία. Με την παρ. 6 του άρθρου 2 της Οδηγίας εισάγεται μια εξαίρεση στον ανωτέρω κανόνα, ήτοι δίδεται η δυνατότητα να παρέχει ο διερμηνέας τις υπηρεσίες του με τη «χρήση τεχνολογίας επικοινωνιών όπως η τηλεδιάσκεψη, το τηλέφωνο ή το

³³ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 38-39.

³⁴ ΕΔΔΑ Vizgirda κατά Σλοβενίας, 28 Αυγούστου 2018, σκ. 93, 94-97, 99-101, Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 102-103.

³⁵ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 648.

διαδίκτυο», υπό την επιφύλαξη της αναγκαιότητας προσωπικής παρουσίας του διερμηνέα προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης. Το σημείο 28 του Προοιμίου συμπληρώνει τα ανωτέρω αναφέροντας ότι «όταν χρησιμοποιείται τηλεδιάσκεψη σε περιπτώσεις διερμηνείας εξ αποστάσεως, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να μπορούν να στηρίζονται στα εργαλεία που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (π.χ. πληροφορίες για δικαστήρια με εξοπλισμό ή εγχειρίδια για τηλεδιασκέψεις)». Η χρήση των προαναφερθέντων μορφών τεχνολογίας για την εξ αποστάσεως παροχή διερμηνείας σε ποινικές διαδικασίες επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις που η παροχή διερμηνείας με φυσική παρουσία δεν είναι δυνατή σε σύντομο χρονικό διάστημα, ήτοι εάν χρειάζεται διερμηνέας πολύ σπάνιας γλώσσας, ο οποίος βρίσκεται σε αρκετά απομακρυσμένη περιοχή από τον τόπο που λαμβάνει χώρα η ποινική διαδικασία για το λόγο αυτό δεν είναι δυνατόν να προσεγγίσει άμεσα τον τόπο διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας³⁶. Σε περιπτώσεις, όμως, που η ικανοποίηση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη του υπόπτου ή κατηγορουμένου επιβάλλει την παροχή διερμηνείας με φυσική παρουσία³⁷, όπως για παράδειγμα κατά την ακροαματική διαδικασία, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να εξασφαλίσουν την παροχή διερμηνείας με φυσική παρουσία του διερμηνέα ανεξάρτητα από την πιθανή ύπαρξη πρακτικών δυσκολιών³⁸.

Η παρ. 7 ορίζει ότι «κατά τη διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, το κράτος μέλος εκτέλεσης μεριμνά ώστε οι αρμόδιες αρχές του να παρέχουν στα πρόσωπα που υπόκεινται στη σχετική διαδικασία και τα οποία δεν ομιλούν ή δεν κατανοούν τη γλώσσα της διαδικασίας διερμηνεία σύμφωνα με το παρόν άρθρο». Επίσης, το άρθρο 1 παρ. 1 της Οδηγίας καθώς και το σημείο 15 του Προοιμίου αναφέρουν ότι το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης εφαρμόζεται και στις διαδικασίες του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Με τη ρύθμιση της παρ. 7 ουσιαστικά επεκτείνεται το δικαίωμα διερμηνείας στους εκζητούμενους βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης³⁹.

³⁶ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 648, 650.

³⁷ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description)*, issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 160.

³⁸ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 38.

³⁹ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 648.

1.2. Η ποιότητα της διερμηνείας

Στην παρ. 8 του άρθρου 2 της Οδηγίας ορίζεται ότι «η διερμηνεία που παρέχεται σύμφωνα με το παρόν άρθρο έχει επαρκή ποιότητα ώστε να διασφαλίζεται η διεξαγωγή δίκαιης δίκης, ιδίως διασφαλίζοντας ότι οι ύποπτοι - κατηγορούμενοι γνωρίζουν το περιεχόμενο της εναντίον τους δικογραφίας και είναι σε θέση να ασκήσουν το δικαίωμα υπεράσπισής τους»⁴⁰. Η ποιότητα της διερμηνείας θα πρέπει να είναι ικανή ώστε να βοηθήσει σημαντικά στην κατανόηση της γλώσσας της διαδικασίας από τον ύποπτο - κατηγορούμενο, ο οποίος δεν κατέχει τη γλώσσα του δικαστηρίου, και να μην αδικηθεί έναντι άλλων που γνωρίζουν και κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας⁴¹.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας αναφορικά με την ποιότητα της διερμηνείας, τα κράτη – μέλη προβαίνουν στη λήψη μέτρων ώστε να εξασφαλίζεται ότι η διερμηνεία που παρέχεται έχει την ποιότητα που επιτάσσει το άρθρο 2 παρ. 8 της Οδηγίας. Η παρ. 2 του άρθρου 5 προβλέπει τη θέσπιση μητρώου ανεξάρτητων διερμηνέων με απαραίτητα προσόντα⁴² από τα κράτη – μέλη, προκειμένου να διασφαλίζεται η επαρκής ποιότητα της διερμηνείας και η αποτελεσματική πρόσβαση σε αυτή. Σημειώνεται ότι αφού ολοκληρωθεί η θέσπιση του μητρώου, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο μητρώο μπορούν να χορηγηθούν στους συνηγόρους και στις αρμόδιες αρχές, εάν κρίνεται αναγκαίο.

Ο έλεγχος ποιότητας της διερμηνείας αποτελεί υποχρέωση των αρμόδιων αρχών, οι οποίες πρέπει να ελέγχουν την ποιότητα της διερμηνείας⁴³ σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας και ακόμη να αντικαθιστούν το διερμηνέα σε περίπτωση που δεν μπορεί να ανταποκριθεί στα καθήκοντα που του επιβάλλουν οι επιταγές της δίκαιης δίκης⁴⁴. Ο έλεγχος ποιότητας της διερμηνείας μπορεί να προκληθεί και από τον ίδιο

⁴⁰ ΕΔΔΑ Lagerblom κατά Σουηδίας, 14 Ιανουαρίου 2003, σκ. 61, ό.π.

⁴¹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 47.

⁴² C-564/19, 23 Νοεμβρίου 2021.

⁴³ Σημείο 24 του Προοιμίου «Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα ελέγχου της επάρκειας της διερμηνείας και της μετάφρασης που παρέχεται όταν οι αρμόδιες αρχές έχουν ειδοποιηθεί για ορισμένη υπόθεση».

⁴⁴ Σημείο 26 του Προοιμίου «Όταν η ποιότητα της διερμηνείας θεωρείται ανεπαρκής για τη διασφάλιση του δικαιώματος διεξαγωγής δίκαιης δίκης, οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να είναι σε θέση να αντικαθιστούν τον διερμηνέα που έχει ορισθεί».

τον ύποπτο - κατηγορούμενο εάν κρίνει ότι η διερμηνεία δεν είναι επαρκής⁴⁵. Το σχετικό παράπονο⁴⁶ που θα έχει εκθέσει ο ύποπτος - κατηγορούμενος θα πρέπει να εξεταστεί ενδελεχώς από τις αρμόδιες αρχές ώστε να διαπιστωθεί εάν είναι βάσιμο και σε περίπτωση που είναι βάσιμο, να προχωρήσουν στην αντικατάσταση του διερμηνέα με κάποιον κατάλληλο καθώς και στην θεραπεία, εφόσον χρειάζεται, πιθανών πλημμελειών που έχουν δημιουργηθεί από τον ανεπαρκή διερμηνέα στο πλαίσιο της διαδικασίας⁴⁷.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί η υπόθεση ΕΔΔΑ Κnox κατά Ιταλίας, κατά την οποία καθήκοντα διερμηνέα της ύποπτης για φόνο άσκησε αστυνομική υπάλληλος, η οποία ανέπτυξε με την ύποπτη - προσφεύγουσα μια συναισθηματική σχέση (μητρική συμπεριφορά) πέραν της διερμηνείας, υπερβαίνοντας το ρόλο του διερμηνέα τον οποίο όφειλε να εκτελεί. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, παρά το γεγονός ότι η προσφεύγουσα προέβαλε σχετικά παράπονα στις αρμόδιες αρχές για τη συμπεριφορά αυτή της διερμηνέως, οι αρχές παρέλειψαν να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά της διερμηνέως, να εκτιμήσουν κατά πόσον τα καθήκοντά της ως διερμηνέα είχαν εκτελεστεί σύμφωνα με τις εγγυήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 6 παρ. 1 και 3 περ. ε' ΕΣΔΑ και να εξετάσουν κατά πόσο η συμπεριφορά της είχε αντίκτυπο στην έκβαση της ποινικής διαδικασίας κατά της προσφεύγουσας⁴⁸. Επομένως, το ΕΔΔΑ κατέληξε κρίνοντας ότι παραβιάστηκε το άρθρο 6 παρ. 1 και 3 περ. ε' ΕΣΔΑ⁴⁹.

Ο έλεγχος της ποιότητας διερμηνείας μπορεί να υλοποιηθεί και μέσω της «διαδικασίας καταγραφής σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους» του άρθρου 7 της Οδηγίας. Ειδικότερα, μέσω της καταγραφής μπορούν να εντοπίζονται πιθανές πλημμέλειες της διερμηνείας καθώς και πιθανή ανεπάρκεια του διερμηνέα και με τον τρόπο αυτό οι αρμόδιες αρχές που λαμβάνουν παράπονο από τον ύποπτο - κατηγορούμενο σχετικά με μη επαρκή διερμηνεία, δύνανται να ελέγξουν τη

⁴⁵ Άρθρο 2 παρ. 5 της Οδηγίας «[...] όταν έχει παρασχεθεί διερμηνεία, να έχουν τη δυνατότητα να διαμαρτυρηθούν ότι η ποιότητα της διερμηνείας δεν είναι επαρκής προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης».

⁴⁶ ΕΔΔΑ Prototapa κατά Τουρκίας, 24 Φεβρουαρίου 2009, Στη σκέψη 83 αναφέρεται ρητά ότι η προσφεύγουσα δεν εξέφρασε παράπονο σχετικά με την ποιότητα της διερμηνείας και επομένως θεωρήθηκε ότι κατανόησε τις κατηγορίες εναντίον της και τις καταθέσεις των μαρτύρων στη δίκη.

⁴⁷ Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία* (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β), Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 245.

⁴⁸ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης – Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, Ποιν.Χρ. 2019, σελ. 482.

⁴⁹ ΕΔΔΑ Κnox κατά Ιταλίας, 24 Ιανουαρίου 2019, σκ. 184-188.

βασιμότητα ή μη του παραπόνου που διατυπώθηκε από τον ύποπτο – κατηγορούμενο και εν συνεχεία να επιληφθούν, εάν χρειάζεται, επί του θέματος⁵⁰.

1.3. Τα έξοδα της διερμηνείας

Στο άρθρο 4 της Οδηγίας διατυπώνεται ότι «τα κράτη μέλη καλύπτουν τα έξοδα διερμηνείας και μετάφρασης που προκύπτουν από την εφαρμογή των άρθρων 2 και 3, ανεξάρτητα από την έκβαση της διαδικασίας», στο σημείο 17 του Προοιμίου αναφέρεται ότι «η παρούσα οδηγία θα πρέπει να διασφαλίζει την ύπαρξη δωρεάν και επαρκούς γλωσσικής συνδρομής». Ειδικότερα, ο κατηγορούμενος δεν καταβάλλει έξοδα για διερμηνεία⁵¹ είτε η απόφαση του δικαστηρίου είναι καταδικαστική είτε αθωωτική. Επιπλέον, και στο άρθρο 6 παρ. 3 περ. ε' ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται η δωρεάν παράσταση διερμηνέα⁵² σε κάθε κατηγορούμενο που δεν μπορεί να κατανοήσει ή να ομιλήσει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο δικαστήριο. Το ΕΔΔΑ στη σχετική απόφαση Hovanessian κατά Βουλγαρίας έκρινε ότι ο προσφεύγων επιβαρύνθηκε με έξοδα διερμηνείας που προέκυψαν κατά την εξέταση της υπόθεσής του από τα δικαστήρια και ως αποτέλεσμα στερήθηκε το δικαίωμά του σε δωρεάν συνδρομή διερμηνέα και κατέληξε στην παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 3 περ. ε' ΕΣΔΑ⁵³.

1.4. Η υποχρέωση εχεμύθειας του διερμηνέα

Η υποχρέωση εχεμύθειας του διερμηνέα κατοχυρώνεται στην παρ. 3 του άρθρου 5 της Οδηγίας όπου ορίζεται ότι «τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι διερμηνείς και οι μεταφραστές είναι υποχρεωμένοι να τηρούν την αρχή της εμπιστευτικότητας όσον αφορά τη διερμηνεία και τη μετάφραση που παρέχεται δυνάμει της παρούσας οδηγίας». Πιο συγκεκριμένα, ο διερμηνέας υποχρεούται να τηρεί εχεμύθεια αναφορικά με τα όσα του εκμυστηρεύεται ο ύποπτος – κατηγορούμενος για την υπόθεση, χωρίς να τα γνωστοποιεί στις αρμόδιες για την υπόθεση αρχές⁵⁴.

⁵⁰ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 49-50, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 245.

⁵¹ ΕΔΔΑ Isyar κατά Βουλγαρίας, 20 Φεβρουαρίου 2009, σκ. 45.

⁵² ΕΔΔΑ Luedicke, Belkacem and Koc κατά Γερμανίας, 28 Νοεμβρίου 1978. Το ΕΔΔΑ με την απόφαση αυτή υπογραμμίζει τη σημασία της δωρεάν διερμηνείας (σκ. 40, 46).

⁵³ ΕΔΔΑ Hovanessian κατά Βουλγαρίας, 21 Δεκεμβρίου 2010, σκ. 49-52.

⁵⁴ Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 245, Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 52.

2. Το δικαίωμα μετάφρασης κατά την Οδηγία

2.1. Η διάσταση του δικαιώματος μετάφρασης

Το δικαίωμα μετάφρασης κατοχυρώνεται με το άρθρο 3 της Οδηγίας. Με την παρ. 1 προβλέπεται ότι «τα κράτη μέλη μεριμνούν, ώστε στους υπόπτους ή στους κατηγορουμένους που δεν κατανοούν τη γλώσσα της σχετικής ποινικής διαδικασίας να παρέχεται εντός εύλογου χρονικού διαστήματος γραπτή μετάφραση όλων των εγγράφων που είναι ουσιώδη, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι είναι σε θέση να ασκήσουν το δικαίωμα υπεράσπισής τους και προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης»⁵⁵.

Η εντός εύλογου χρόνου παροχή μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων συμβάλλει στην αποτελεσματική άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του υπόπτου – κατηγορουμένου⁵⁶, ώστε ο ίδιος να δικαστεί δίκαια⁵⁷.

Ο όρος «ουσιώδη έγγραφα» της παρ. 1 του άρθρου 3 εξειδικεύεται στην παρ. 2 του αυτού άρθρου. Ειδικότερα, «τα ουσιώδη έγγραφα περιλαμβάνουν οποιαδήποτε απόφαση συνεπάγεται τη στέρηση της ελευθερίας ενός προσώπου, οποιοδήποτε το έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και οποιαδήποτε δικαστική απόφαση»⁵⁸. Με τη χρήση του όρου «περιλαμβάνουν» συνάγεται ότι μπορούν να συμπεριληφθούν και άλλα έγγραφα στην κατηγορία των ουσιωδών εγγράφων – μεταφραστέων⁵⁹ εκτός από τα ανωτέρω που ρητά αναφέρονται στη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 3⁶⁰. Οι τρεις κατηγορίες ουσιωδών εγγράφων⁶¹ που προβλέπονται ρητά στην παρ. 2 του άρθρου 3

⁵⁵ ΕΔΔΑ Luedicke, Belkacem and Koc κατά Γερμανίας, 28 Νοεμβρίου 1978, σκ. 48.

⁵⁶ Σημείο 17 του Προοιμίου «[...] θα επιτρέπει στους υπόπτους ή τους κατηγορουμένους που δεν ομιλούν ή δεν κατανοούν τη γλώσσα διεξαγωγής της ποινικής διαδικασίας να ασκήσουν πλήρως το δικαίωμά τους υπεράσπισης και θα διασφαλίζει τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης».

⁵⁷ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 649, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία* (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β), Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 246.

⁵⁸ Σημείο 30 του Προοιμίου «[...]Ορισμένα έγγραφα θα πρέπει να θεωρούνται πάντοτε ουσιώδη έγγραφα προς τον σκοπό αυτόν και, συνεπώς, να μεταφράζονται, όπως οποιαδήποτε απόφαση συνεπάγεται τη στέρηση της ελευθερίας ενός προσώπου, οποιοδήποτε έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και οποιαδήποτε δικαστική απόφαση. [...]».

⁵⁹ Brannan J., *Identifying written translation in criminal proceedings as a separate right: scope and supervision under European law*, QUALETRA launch conference, London, 4 April 2013, σελ. 18 (διαθέσιμο: <https://www.eulita.eu>).

⁶⁰ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 649.

⁶¹ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings* (Genesis and Description), issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), «Τα ουσιώδη αποδεικτικά στοιχεία πρέπει πάντα να μεταφράζονται διότι είναι περισσότερο ουσιώδη από οποιοδήποτε άλλο υλικό

πρέπει να μεταφράζονται υποχρεωτικά⁶². Κρίνεται απαραίτητη η γνώση των ουσιωδών αποδεικτικών εγγράφων ώστε ο ύποτος ή κατηγορούμενος να προετοιμάσει την υπεράσπισή του με αποτελεσματικότητα.

Σύμφωνα με την παρ. 3 οι αρμόδιες αρχές των κρατών – μελών αποφασίζουν *in concreto* εάν και ποιο άλλο έγγραφο είναι ουσιώδες⁶³. Για το σκοπό αυτό, προβλέπεται η δυνατότητα του υπόπτου ή κατηγορουμένου ή του συνηγόρου του να υποβάλλει σχετικό αιτιολογημένο αίτημα. Η απόφαση επί του εν λόγω αιτιολογημένου αιτήματος πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένη, ιδίως εάν η απόφαση αυτή είναι απορριπτική.

Η παρ. 4 ορίζει ότι «δεν υφίσταται απαίτηση μετάφρασης χωρίων ουσιωδών εγγράφων τα οποία δεν συμβάλλουν στην κατανόηση, εκ μέρους των υπόπτων ή των κατηγορουμένων, του περιεχομένου της εναντίον τους δικογραφίας». Η διάταξη αυτή εισάγει την αποσπασματική μετάφραση, η οποία δεν πρέπει να παρακωλύει την αποτελεσματική άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Επειδή, εν προκειμένω, γίνεται αναφορά σε χωρία ουσιωδών εγγράφων, κρίνεται ορθό να μεταφραστούν περισσότερα χωρία από τα απολύτως ουσιώδη ώστε να διατηρείται το πραγματικό νόημα⁶⁴.

Με την παρ. 5 προβλέπεται ότι «κράτη μέλη μερμινούν ώστε, σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο, οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι να έχουν το δικαίωμα να αντικρούσουν απόφαση σύμφωνα με την οποία δεν χρειάζεται η μετάφραση εγγράφων ή χωρίων εγγράφων και, όταν έχει παρασχεθεί μετάφραση, να έχουν τη δυνατότητα να διαμαρτυρηθούν ότι η ποιότητα της μετάφρασης δεν είναι επαρκής, προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης». Ειδικότερα, παρέχεται δυνατότητα προσβολής της απόφασης σύμφωνα με την οποία δεν χρειάζεται μετάφραση και δυνατότητα έκφρασης παραπόνων σχετικά με την ανεπαρκή ποιότητας μετάφραση που παρασχέθηκε ώστε να μην επιτυγχάνεται η διασφάλιση της

ώστε να μπορούν οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι να ασκούν το δικαίωμα υπεράσπισης», σελ. 160-161.

⁶² Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκουλα, 2017, σελ. 57, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΑ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 246.

⁶³ Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΑ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 246.

⁶⁴ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 649-650.

δίκαιης δίκης. Η εν λόγω διάταξη κρίνεται στην πράξη πιο εφαρμόσιμη στο πλαίσιο της μετάφρασης, εν συγκρίσει με την αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 5 της Οδηγίας για τη διερμηνεία, επειδή η μετάφραση ως επί το πλείστον σε έγγραφη μορφή και η όποια πλημμέλεια είναι πιο εύκολο να αναγνωριστεί και να αποδειχθεί.

Βάσει της παρ. 6 ορίζεται ότι υπάρχει δυνατότητα χορήγησης γραπτής μετάφρασης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης «σε κάθε πρόσωπο που υπόκειται στη σχετική διαδικασία και το οποίο δεν κατανοεί τη γλώσσα στην οποία έχει συνταχθεί το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης ή στην οποία έχει μεταφρασθεί από το κράτος μέλος που το εξέδωσε». Με τη διάταξη αυτή περιορίζεται σημαντικά η προστασία του εκζητουμένου, διότι μεταφραστέο έγγραφο είναι μόνο το έγγραφο του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, ενώ για την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης θα είναι απαραίτητα κι άλλα έγγραφα, τα οποία θα αποτελούν ουσιώδη έγγραφα της δικογραφίας και τα οποία θα πρέπει να μεταφραστούν, προκειμένου να ασκηθούν από τον εκζητούμενο αποτελεσματικά τα υπερασπιστικά του δικαιώματα και να διασφαλιστεί η δίκαιη δίκη⁶⁵.

Η παρ. 7 εισάγει εξαίρεση από τον κανόνα της έγγραφης μετάφρασης των παρ. 1, 2, 3, 6 και πιο συγκεκριμένα προβλέπεται η δυνατότητα αντικατάστασης της έγγραφης μετάφρασης από «προφορική μετάφραση ή προφορική σύνοψη ουσιωδών εγγράφων, υπό τον όρο ότι αυτή η προφορική μετάφραση ή προφορική σύνοψη δεν επηρεάζει τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης»⁶⁶. Η διατύπωση της εν λόγω διάταξης είναι αόριστη και πιθανότατα συνάγεται ότι η προφορική μετάφραση ή σύνοψη ουσιωδών εγγράφων θα πραγματοποιείται σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Όμως, κάποιες περιπτώσεις που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως εξαιρετικές ώστε να δικαιολογείται η προφορική μετάφραση ή σύνοψη ουσιωδών εγγράφων, δεν αναγράφονται στο κείμενο της Οδηγίας έστω ενδεικτικά⁶⁷.

2.2. Η ποιότητα της μετάφρασης

Στην παρ. 9 του άρθρου 3 της Οδηγίας ορίζεται ότι «η μετάφραση που διατίθεται δυνάμει του παρόντος άρθρου πρέπει να έχει επαρκή ποιότητα ώστε να διασφαλίζεται

⁶⁵ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 649-650.

⁶⁶ Silva S., *The right to interpretation and translation in Criminal Proceedings: the situation in Portugal*, IALF Porto 2012 Proceedings, σελ. 96 (διαθέσιμο: <https://ler.letras.up.pt>).

⁶⁷ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 62, 63.

η διεξαγωγή δίκαιης δίκης, ιδίως διασφαλίζοντας ότι οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι γνωρίζουν το περιεχόμενο της εναντίον τους δικογραφίας και είναι σε θέση να ασκήσουν το δικαίωμα υπεράσπισής του». Η ποιότητα της μετάφρασης πρέπει να είναι καλή ώστε να συμβάλλει σημαντικά στην κατανόηση από τον ύποπτο - κατηγορούμενο του περιεχομένου των ουσιωδών εγγράφων που απαρτίζουν τη δικογραφία και να μπορεί να ασκήσει το υπερασπιστικό του δικαίωμα. Με άλλα λόγια, η μετάφραση πρέπει να είναι σωστή και πλήρης και πιθανή ανεπάρκεια στην ποιότητά της μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα⁶⁸ λόγω του έγγραφου χαρακτήρα της.

Το ζήτημα της ποιότητας της μετάφρασης θίγεται και στο άρθρο 5 της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, η παρ. 1 του άρθρου 5 αναφέρει ότι τα κράτη - μέλη οφείλουν να προχωρούν στη λήψη μέτρων ώστε να εξασφαλίζεται ότι η μετάφραση που παρέχεται έχει επαρκή ποιότητα με βάση τις επιταγές του άρθρου 3 παρ. 9 της Οδηγίας.⁶⁹ Στην παρ. 2 του άρθρου 5 προβλέπεται η θέσπιση από τα κράτη - μέλη μητρώου ανεξάρτητων μεταφραστών με απαραίτητα προσόντα, ώστε να διασφαλίζεται η επαρκής ποιότητα της μετάφρασης και η πρόσβαση σε αυτή αποτελεσματικά. Αφού ολοκληρωθεί η θέσπιση του μητρώου, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στο μητρώο μπορούν να χορηγηθούν στους συνηγόρους και στις αρμόδιες αρχές, εφόσον κρίνεται αναγκαίο.

Ο έλεγχος ποιότητας της μετάφρασης αποτελεί υποχρέωση των αρμόδιων αρχών και ειδικότερα βάσει του σημείου 24 του Προοιμίου «Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα ελέγχου της επάρκειας της διερμηνείας και της μετάφρασης που παρέχεται όταν οι αρμόδιες αρχές έχουν ειδοποιηθεί για ορισμένη υπόθεση».

2.3. Τα έξοδα της μετάφρασης

Όπως έχει προαναφερθεί, στο άρθρο 4 της Οδηγίας προβλέπεται ότι «τα κράτη μέλη καλύπτουν τα έξοδα διερμηνείας και μετάφρασης που προκύπτουν από την εφαρμογή των άρθρων 2 και 3, ανεξάρτητα από την έκβαση της διαδικασίας» και στο σημείο 17 του Προοιμίου αναφέρεται ότι «η παρούσα οδηγία θα πρέπει να διασφαλίζει

⁶⁸ Αρβανίτης Δ., *Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ*, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 651.

⁶⁹ Brannan J., *Identifying written translation in criminal proceedings as a separate right: scope and supervision under European law*, QUALETRA launch conference, London, 4 April 2013, σελ. 15 (διαθέσιμο: <https://www.eulita.eu>).

την ύπαρξη δωρεάν και επαρκούς γλωσσικής συνδρομής». Ο κατηγορούμενος δεν θα εισφέρει χρήματα, ανεξαρτήτως της έκβασης της ποινικής διαδικασίας, αλλά βαρύνονται με τα έξοδα αυτά τα κράτη – μέλη.

2.4. Η υποχρέωση εχεμύθειας του μεταφραστή

Η παρ. 3 του άρθρου 5 της Οδηγίας εφαρμόζεται πέραν του διερμηνέως, όπως έχει αναφερθεί και αναλυθεί παραπάνω, και στο μεταφραστή. Η αρχή της εμπιστευτικότητας πρέπει να τηρείται και από το μεταφραστή αναφορικά με την παρασχεθείσα μετάφραση στον ύποπτο – κατηγορούμενο.

2.5. Παραίτηση από το δικαίωμα μετάφρασης

Στην Οδηγία αναφέρεται ρητά ότι υπάρχει η δυνατότητα παραίτησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου από το δικαίωμα μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων. Πιο συγκεκριμένα, στην παρ. 8 του άρθρου 3 της Οδηγίας ορίζεται ότι «κάθε παραίτηση από το δικαίωμα μετάφρασης εγγράφων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο πρέπει να έχει ως προϋπόθεση ότι οι ύποπτοι - κατηγορούμενοι έχουν προηγουμένως συμβουλευθεί συνήγορο ή έχουν με άλλο τρόπο λάβει πλήρη γνώση των συνεπειών τέτοιας παραίτησης, καθώς επίσης ότι η παραίτηση αυτή ήταν αναμφισβήτητη και οικειοθελής». Με άλλα λόγια, για να είναι έγκυρη η παραίτηση από το δικαίωμα μετάφρασης πρέπει ο ύποπτος - κατηγορούμενος να έχει προηγουμένως αντλήσει συμβουλές από το συνήγορο ή με κάθε άλλο τρόπο να έχει αποκτήσει πλήρη γνώση αναφορικά με τις συνέπειες της αυτής παραίτησης και επιπλέον, η παραίτηση να πληροί δύο προαναφερθείσες προϋποθέσεις, ήτοι να είναι προϊόν ελεύθερης βούλησης του προσώπου και να μην περιέχει όρο ή αίρεση⁷⁰. Σημειώνεται ότι στο δικαίωμα διερμηνείας δεν υφίσταται η δυνατότητα παραίτησης⁷¹.

2.6. Επαγγελματική κατάρτιση για τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην απονομή ποινικής δικαιοσύνης

Το άρθρο 6 της Οδηγίας σχετίζεται με την ιδιαίτερη σημασία που πρέπει να καταβάλλεται κατά την κατάρτιση των δικαστών, εισαγγελέων, προανακριτικών και δικαστικών υπαλλήλων που συμμετέχουν στις ποινικές διαδικασίες «στις ιδιομορφίες της επικοινωνίας με συνδρομή διερμηνέα, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματική

⁷⁰ Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020, σελ. 540.

⁷¹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 64.

και πραγματική επικοινωνία». Προκειμένου να αποφευχθεί η πιθανότητα να βρεθεί κάποιος ύποπτος - κατηγορούμενος σε μειονεκτική θέση λόγω του ότι δεν κατανοεί τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας, απαιτείται όσοι συμμετέχουν στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης να έχουν λάβει ειδική εκπαίδευση ώστε να αντιλαμβάνονται εγκαίρως την ανάγκη παροχής διερμηνείας ή μετάφρασης στον ύποπτο - κατηγορούμενο και να είναι σε θέση να ελέγχουν την ποιότητα και της διερμηνείας και της μετάφρασης και ως αποτέλεσμα να διασφαλίζεται η δίκαιη ποινική διαδικασία⁷².

3. Νομολογία του ΔΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης

3.1. Η υπόθεση Covaci⁷³

Η απόφαση αυτή του ΔΕΕ εκδόθηκε έπειτα από άσκηση προδικαστικού ερωτήματος από το Δικαστήριο του Laufen Γερμανίας. Το συγκεκριμένο δικαστήριο είχε επιβάλει στον Covaci χρηματική ποινή για τροχαίες παραβάσεις με τη συνοπτική διαδικασία της ποινικής διαταγής, κατά την οποία δεν συμμετέχει ο κατηγορούμενος. Ο κατηγορούμενος (Covaci) υπέβαλε το ένδικο μέσο των αντιρρήσεων κατά της εις βάρος του ποινικής διαταγής στη ρουμανική γλώσσα που είναι η μητρική του και όχι στη γερμανική όπως επιβάλλει η γερμανική νομοθεσία. Το προδικαστικό ερώτημα του Δικαστηρίου του Laufen σχετιζόταν με το κατά πόσο η απορρέουσα από το άρθρο 184 του νόμου για την οργάνωση των δικαστηρίων υποχρέωση χρησιμοποίησης της γερμανικής γλώσσας για την προβολή αντιρρήσεων κατά εκδοθείσας κατά τη συνοπτική διαδικασία απόφασης, είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ, δηλαδή εάν από την Οδηγία απορρέει η υποχρέωση των αρχών του κράτους να μεταφράσουν το ένδικο μέσο που ασκήθηκε από τη ρουμανική γλώσσα στη γερμανική, προκειμένου αυτό να είναι παραδεκτό.

Το ΔΕΕ υποστήριξε ότι δεν υπάρχει υποχρέωση των κρατικών αρχών που να απορρέει από την Οδηγία να προβούν στη μετάφραση γραπτών αντιρρήσεων που υποβλήθηκαν στη γλώσσα του κατηγορουμένου αλλά ο κατηγορούμενος οφείλει να τις υποβάλλει στη γλώσσα του δικαστηρίου στο οποίο απευθύνονται. Αντιθέτως, σε περίπτωση άσκησης προφορικά των αντιρρήσεων με δήλωση του αλλόγλωσσου κατηγορουμένου στη γραμματεία του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση,

⁷² Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 85.

⁷³ C-216/14, 15 Οκτωβρίου 2015.

δημιουργείται υποχρέωση συνδρομής διερμηνέα προκειμένου η δήλωση του κατηγορουμένου να διερμηνευθεί στη γλώσσα του δικαστηρίου και να καταχωριστεί στη σχετική έκθεση.

Επίσης, το ΔΕΕ ανέφερε ότι ο εθνικός νομοθέτης είναι αρμόδιος να κρίνει εάν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της διαδικασίας καθιστούν αναγκαία τη θέσπιση υποχρέωσης μετάφρασης των αντιρρήσεων που άσκησε ο αλλόγλωσσος κατηγορούμενος. Το ΔΕΕ, επιπλέον, θεωρεί ότι το εθνικό δικαστήριο είναι αρμόδιο να κρίνει εάν οι αντιρρήσεις πρέπει επί του παρόντος να θεωρηθούν ως ουσιώδες έγγραφο και επομένως μεταφραστέο έγγραφο, εκτός από τα υποχρεωτικώς μεταφραστέα ουσιώδη έγγραφα του άρθρου 3 παρ. 1, 2 της Οδηγίας.

Με τις Προτάσεις του ο Γενικός Εισαγγελέας υποστήριξε ότι το δικόγραφο των αντιρρήσεων, παρά το γεγονός ότι είναι ουσιώδες για την άσκηση του υπερασπιστικού δικαιώματος, δεν περιλαμβάνεται στα υποχρεωτικώς μεταφραστέα ουσιώδη έγγραφα, όπως αυτά περιλαμβάνονται στο άρθρο 3 της Οδηγίας (σκ. 57, 58). Συνεπώς, κατά την άποψη του «σε μια περίπτωση όπως αυτή την οποία αφορά η κύρια δίκη, που χαρακτηρίζεται από σχετικώς σύντομη προθεσμία ασκήσεως ενδίκου μέσου, ήτοι προθεσμία δεκαπέντε ημερών, πρέπει να επιτραπεί στο πρόσωπο κατά του οποίου εκδόθηκε κατά τη συνοπτική διαδικασία απόφαση να προβάλει κατ' αρχάς αντιρρήσεις κατά της εν λόγω απόφασης, προκειμένου να διακόψει την εν λόγω προθεσμία, ενώ ο διερμηνέας θα παρέμβει το πρώτον στη συνέχεια, προκειμένου να διασφαλίσει τη μετάφραση του ενδίκου μέσου στη γλώσσα διαδικασίας» (σκ. 75). Επομένως, κατά τον Γενικό Εισαγγελέα και κατά το ΔΕΕ κρίνεται ότι, λαμβανομένης υπόψη της διαδικασίας της συγκεκριμένης υπόθεσης, οι εν λόγω αντιρρήσεις δεν αποτελούν ουσιώδες έγγραφο κατά το άρθρο 3 παρ. 3 της Οδηγίας και για το λόγο αυτό η ανωτέρω αναφερθείσα υποχρέωση των κρατικών αρχών δεν απορρέει από το άρθρο 3 αλλά από το άρθρο 1 παρ. 2 και το άρθρο 2 παρ. 1, 8 της Οδηγίας⁷⁴.

⁷⁴ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 109-111, C-216/14, 15 Οκτωβρίου 2015.

3.2. Η υπόθεση Sleutjes⁷⁵

Το δικαστήριο του Aachen υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα σε σχέση με ποινική απόφαση που είχε εκδώσει το Δικαστήριο του Düren λόγω παράνομης εγκατάλειψης του τόπου ατυχήματος. Η ποινική αυτή απόφαση ήταν στη γερμανική γλώσσα και συνοδευόταν από μετάφραση στην ολλανδική γλώσσα μόνο της ενημέρωσης σχετικά με τη δυνατότητα άσκησης του ενδίκου μέσου των αντιρρήσεων. Ο Sleutjes άσκησε ηλεκτρονικά στο Δικαστήριο του Düren στη μητρική του γλώσσα (ολλανδική γλώσσα) τις αντιρρήσεις. Το δικαστήριο αυτό τον ενημέρωσε σχετικά με την υποχρέωση σύνταξης στη γερμανική γλώσσα όλων των εγγράφων που απευθύνονται στο δικαστήριο. Στη συνέχεια, ο συνήγορός του υπέβαλε αντιρρήσεις εκπρόθεσμα και ζήτησε την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση και το δικαστήριο απέρριψε τις αντιρρήσεις αυτές ως απαράδεκτες, λόγω εκπρόθεσμης υποβολής τους και απέρριψε και το αίτημα επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση.

Ακολούθως, ο Sleutjes άσκησε έφεση ενώπιον του δικαστηρίου του Aachen, το οποίο υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ. Το προδικαστικό ερώτημα σχετιζόταν με την υπαγωγή ή μη της ποινικής απόφασης που εκδόθηκε με συνοπτική διαδικασία κατά το γερμανικό ΚΠΔ στην έννοια της «δικαστικής απόφασης» του άρθρου 3 παρ. 2 της Οδηγίας και του χαρακτηρισμού της ως υποχρεωτικώς μεταφραστέου ουσιώδους εγγράφου του άρθρου 3 παρ. 1 της Οδηγίας.

Το ΔΕΕ απάντησε στο προδικαστικό ερώτημα υιοθετώντας τις Προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα. Το ΔΕΕ έκρινε ότι η υπό συζήτηση ποινική απόφαση που εκδόθηκε με συνοπτική διαδικασία είναι «έγγραφο απαγγελίας της κατηγορίας», διότι ο κατηγορούμενος πληροφορείται με την επίδοσή της για την πράξη που του καταλογίζεται, και δικαστική απόφαση (άρθρο 3 παρ. 2 της Οδηγίας) και επομένως ουσιώδες έγγραφο υποχρεωτικώς μεταφραστέο. Ο Γενικός Εισαγγελέας επισημαίνει με τις Προτάσεις του ότι η μη απαίτηση της μετάφρασης της ποινικής απόφασης που εκδόθηκε με συνοπτική διαδικασία, θα συνιστούσε άρνηση απονομής δικαιοσύνης (σκ. 34). Ακόμη, διατυπώνεται στις Προτάσεις ότι η προθεσμία για την άσκηση αντιρρήσεων κατά της ποινικής απόφασης που εκδόθηκε με συνοπτική διαδικασία δεν θα πρέπει να ξεκινά πριν η ποινική αυτή απόφαση επιδοθεί μεταφρασμένη σε γλώσσα που κατανοεί ο κατηγορούμενος, προκειμένου με τον τρόπο αυτό να διασφαλίζεται ότι

⁷⁵ C-278/16, 12 Οκτωβρίου 2017.

ο εν λόγω κατηγορούμενος δεν θα περιέλθει σε μειονεκτική θέση έναντι άλλων που γνωρίζουν τη γλώσσα του δικαστηρίου⁷⁶.

⁷⁶ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 112, 113, C-278/16, 12 Οκτωβρίου 2017.

Κεφάλαιο Γ'

Η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4236/2014 – Το Δικαίωμα Διερμηνείας και Μετάφρασης κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας

Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης του υπόπτου ή κατηγορουμένου κατά την ποινική διαδικασία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4236/2014. Οι διατάξεις για την εν λόγω Οδηγία εντάσσονται στο τμήμα Α' του Ν. 4236/2014 και συγκεκριμένα στα άρθρα 1 έως 8 του νόμου. Με την ένταξη των ρυθμίσεων της Οδηγίας στον ανωτέρω νόμο συμπληρώνεται και ενισχύεται το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ελληνική ποινική διαδικασία⁷⁷.

Κατά τον ΚΠΔ και πιο συγκεκριμένα το άρθρο 101 ΚΠΔ ο ύποπτος ή κατηγορούμενος που δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί σε ικανοποιητικό επίπεδο την ελληνική γλώσσα διαθέτει το δικαίωμα σε διερμηνεία και σε μετάφραση των ουσιαστών εγγράφων της ποινικής διαδικασίας σύμφωνα με όσα προβλέπονται στα άρθρα 233 και 237 ΚΠΔ⁷⁸.

1. Το δικαίωμα διερμηνείας κατά τον ΚΠΔ

Στο άρθρο 1 του Ν. 4236/2014 ενσωματώνεται το περιεχόμενο των παρ. 1, 2 του άρθρου 1 της Οδηγίας αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας. Σύμφωνα με τις συγκεκριμένες διατάξεις το δικαίωμα ισχύει σε όλη την ποινική διαδικασία, δηλαδή μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης.

Το άρθρο 2 του νόμου ενσωματώνει τα άρθρα 2 και 5 της Οδηγίας και διαμορφώνει τη διάταξη του άρθρου 233 ΚΠΔ. Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος, σε περίπτωση που δεν γνωρίζει σε ικανοποιητικό βαθμό την ελληνική γλώσσα, κρίνεται αναγκαίο το συντομότερο να λάβει γνώση της εις βάρος του κατηγορίας στην προδικασία και για το λόγο αυτό πρέπει να του διορίζεται διερμηνέας στην προδικασία καθώς και στην επ' ακροατηρίω διαδικασία. Δηλαδή, όταν πρόκειται να εξεταστεί κάποιος ύποπτος ή κατηγορούμενος, ο οποίος δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική

⁷⁷ Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 248, Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 70.

⁷⁸ Παπαδαμάκης Α., *Ποινική Δικονομία*, εκδ. Σάκκουλας, 9η έκδοση, 2019, σελ. 130.

γλώσσα, του δίδεται χωρίς χρονοτριβή διερμηνεία σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας⁷⁹. Κατά το άρθρο 2 παρ. 1 της Οδηγίας, η παροχή διερμηνείας δεν είναι υποχρεωτική μόνο όταν πρόκειται ο ύποπτος ή κατηγορούμενος να εξεταστεί από τις αρχές αλλά γενικότερα «κατά τη διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας ενώπιον ανακριτικών και δικαστικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των αστυνομικών ανακρίσεων, όλων των ακροαματικών διαδικασιών ενώπιον δικαστηρίου και τυχόν αναγκαίων ενδιάμεσων ακροάσεων». Στο σημείο αυτό, η διατύπωση του εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ αποκλίνει και είναι στενότερη αυτής της παρ. 1 του άρθρου 2 της Οδηγίας («όταν πρόκειται να εξεταστεί [...]»)⁸⁰.

Στο εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ αναπαράγεται η παρ. 2 του άρθρου 2 της Οδηγίας βάσει της οποίας επιβάλλεται η παροχή διερμηνείας για την επικοινωνία μεταξύ των υπόπτων ή κατηγορουμένων και των συνηγόρων τους σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας «εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για τη διασφάλιση της διεξαγωγής της δίκαιης δίκης»⁸¹. Η αναπαραγωγή αυτή της παρ. 2 του άρθρου 2 της Οδηγίας από το εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ κρίνεται ως ατελής διότι στο εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ αναφέρεται γενικά «εφόσον τούτο είναι αναγκαίο» χωρίς να εξειδικεύεται το «αναγκαίο» της παροχής διερμηνείας που σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 2 της Οδηγίας είναι η διασφάλιση της διεξαγωγής της δίκαιης δίκης. Επίσης, στο εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ γίνεται αναφορά γενικά στους κατηγορουμένους χωρίς να φαίνεται ότι με την χρήση του όρου αυτού εξαιρούνται οι ύποπτοι, γεγονός που εάν υφίστατο θα προσέκρουε στις επιταγές της Οδηγίας, η οποία σαφώς δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στον ύποπτο και στον κατηγορούμενο⁸².

Το εδ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ έχει ενσωματώσει πλήρως την παρ. 3 του άρθρου 2 της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, εάν ο ύποπτος ή κατηγορούμενος τυγχάνει κωφός ή άλαλος⁸³, το δικαίωμα σε διερμηνεία περιλαμβάνει προσήκουσα συνδρομή σε αυτά τα άτομα.

⁷⁹ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>)

⁸⁰ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 71, 72.

⁸¹ Κωνσταντίνιδης Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα Α.Ε, 4η έκδοση, 2020, σελ. 282.

⁸² Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 72, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 249.

⁸³ Καραγιάννης Γ., *Κύρια Ανάκριση*, εκδ. Σάκκουλα, 2021, σελ. 196.

Το εδ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ προβλέπει ότι σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας ο εξετάζων τον ύποπτο ή κατηγορούμενο «εξακριβώνει με κάθε πρόσφορο μέσο κατά πόσον ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ομιλεί και κατανοεί την ελληνική γλώσσα και αν χρειάζεται τη συνδρομή διερμηνέα». Με άλλα λόγια, η αντίληψη ότι υφίσταται ανάγκη διορισμού διερμηνέα εναπόκειται στον εξετάζοντα, εκτός εάν ο κατηγορούμενος δήλωσε ρητά ότι δεν γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα και επιθυμεί το διορισμό διερμηνέα⁸⁴. Σε περίπτωση που υφίσταται ανάγκη διερμηνέα, πρέπει ο διενεργών την οικεία διαδικαστική πράξη να μεριμνήσει σχετικά με το διορισμό διερμηνέα της μητρικής του γλώσσας ή άλλης γλώσσας που γνωρίζει επαρκώς, πριν από την εξέταση του υπόπτου ή κατηγορουμένου. Η υποχρέωση αυτή του διενεργούντος τη διαδικαστική πράξη δεν αδρανεί εάν ο ύποπτος ή κατηγορούμενος δεν ζήτησε διορισμό διερμηνέα⁸⁵. Το εδ. δ' εναρμονίζεται πλήρως με την παρ. 4 του άρθρου 2 της Οδηγίας, η οποία υποχρεώνει τα κράτη – μέλη να διαπιστώνουν οίκοθεν την ανάγκη συνδρομής διερμηνέα⁸⁶.

Η διάταξη του εδ. ε' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ παρέχει στον ύποπτο ή κατηγορούμενο το δικαίωμα να υποβάλλει αντιρρήσεις κατά της απόφασης του αρμοδίου οργάνου με την οποία κρίθηκε ότι δεν χρειάζεται η συνδρομή διερμηνέα καθώς επίσης και σχετικά με την ποιότητα της παρεχόμενης διερμηνείας, όπως ακριβώς και η παρ. 5 του άρθρου 2 της Οδηγίας.

Επί των ανωτέρω αντιρρήσεων, με βάση το εδ. στ' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ, αρμόδιος για να αποφασίσει κατά την προδικασία είναι ο εισαγγελέας, κατά την κύρια ανάκριση το δικαστικό συμβούλιο και κατά την κύρια διαδικασία το δικαστήριο⁸⁷. Στο σημείο αυτό εστιάζεται ότι η αρμοδιότητα του εισαγγελέα να εξετάζει τις αντιρρήσεις του υπόπτου ή κατηγορουμένου αναφορικά με το εάν υφίσταται ανάγκη διορισμού διερμηνέα για αυτόν ή όσον αφορά την ποιότητα της παρεχόμενης διερμηνείας κρίθηκε ως προβληματική κυρίως σε περιπτώσεις που η εξέταση του υπόπτου ή κατηγορουμένου γίνεται από τον ίδιο τον εισαγγελέα, οπότε

⁸⁴ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>)

⁸⁵ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 98, 99.

⁸⁶ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 73.

⁸⁷ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>).

φτάνει ο εισαγγελέας σε σημείο να πρέπει να κρίνει αντιρρήσεις του υπόπτου ή κατηγορουμένου κατά της δικής του κρίσης⁸⁸. Για το λόγο αυτό, θεωρήθηκε ορθό η εν λόγω αρμοδιότητα να μην ανήκει στον εισαγγελέα, αλλά να ρυθμίζεται πλέον με το νέο ΚΠΔ στο άρθρο 244 παρ. 5, στο οποίο ορίζεται ότι «το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο επιλύει όλες τις διαφορές ή αμφισβητήσεις που προκύπτουν κατά την προκαταρκτική εξέταση μεταξύ του υπόπτου και εκείνου που υποστηρίζει την κατηγορία ή μεταξύ αυτών και του εισαγγελέα». Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί η απόφαση ΣυμβΠλημΘεσ 1629/2018⁸⁹, όπου το Συμβούλιο κρίνει ότι ο ΚΠΔ προβλέπει λόγους αποκλεισμού του διερμηνέα αλλά δεν παρέχεται, μέσω του ΚΠΔ, δικαίωμα στον ύποπτο ή κατηγορούμενο να υποβάλει αίτηση εξαίρεσης του διερμηνέα λόγω μεροληψίας και επιπλέον δεν απαιτείται κάποια διαπίστευση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης για την καταλληλότητα του διερμηνέα⁹⁰.

Όσον αφορά τον έλεγχο της ποιότητας της διερμηνείας, σημαντική είναι, για τον εκ των υστέρων έλεγχο της ποιότητας της διερμηνείας, η τήρηση πρακτικών της δίκης με φωνοληψία (άρθρο 143 ΚΠΔ), μέθοδος που είναι υποχρεωτική σε υποθέσεις κακουργημάτων⁹¹.

Με το εδ. ζ' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ προσφέρεται η δυνατότητα χρήσης τεχνολογίας τηλεπικοινωνιών, όπως είναι π.χ. η τηλεδιάσκεψη, το τηλέφωνο ή το διαδίκτυο από το διερμηνέα για την παροχή της υπηρεσίας του, εκτός εάν η φυσική παρουσία του διερμηνέα κριθεί από τον εξετάζοντα απαραίτητη. Ειδικότερα, είναι δυνατή, στο σημείο αυτό, η χρήση διαδικτυακών εφαρμογών ώστε να υπάρχει και οπτική επαφή του υπόπτου ή κατηγορουμένου με το διερμηνέα στο πλαίσιο της παροχής διερμηνείας⁹². Αντιστοίχως, στην παρ. 6 του άρθρου 2 της Οδηγίας, όπου

⁸⁸ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 73,74.

⁸⁹ ΣυμβΠλημΘεσ 1629/2018, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 2/2019, σελ. 226, Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 101.

⁹⁰ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 101.

⁹¹ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 101.

⁹² Πλαγάκος Γ., *Η έλλειψη διερμηνέα ή η άρνησή του να εκτελέσει τα καθήκοντά του στην κύρια ανάκριση και η αντιμετώπισή της. Ιδίως επί σπανίων γλωσσών και διαλέκτων*, Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 5/2021, σελ. 633 επ.

ρυθμίζεται το ίδιο ζήτημα, η κρίση του εξετάζοντος του υπόπτου ή κατηγορουμένου σχετικά με την αναγκαιότητα παροχής της διερμηνείας με φυσική παρουσία του διερμηνέα δεν ανατίθεται στη διακριτική του ευχέρεια αλλά συναρτάται με τη διασφάλιση της διεξαγωγής δίκαιης ποινικής διαδικασίας⁹³.

Ο διορισμός διερμηνέα κατά τον ΚΠΔ πραγματοποιείται από πίνακα, ο οποίος καταρτίζεται από το συμβούλιο πλημμελειοδικών κατόπιν πρότασης του εισαγγελέα πλημμελειοδικών και εν συνεχεία ο εν λόγω πίνακας υποβάλλεται στον εισαγγελέα εφετών, ο οποίος έχει δικαίωμα να ζητήσει τη μεταρρύθμισή του από το συμβούλιο εφετών. Ακολούθως, το συμβούλιο εφετών αποφαινεται σχετικά και ο πίνακας οριστικοποιείται. Ο οριστικοποιημένος πίνακας τοιχοκολλάται στο ακροατήριο του πλημμελειοδικείου και ανακοινώνεται μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου κάθε έτους στους ανακριτικούς υπαλλήλους της περιφέρειας από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Ο πίνακας που συντάχθηκε το προηγούμενο έτος ισχύει κάθε χρόνο μέχρι να συνταχθεί νέος πίνακας προς αντικατάσταση του προηγούμενου (άρθρο 233 παρ. 2 εδ. α' – ε' ΚΠΔ). Τα προσόντα των προσώπων που δύνανται να συμπεριληφθούν στον αυτόν πίνακα διερμηνέων καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης (άρθρο 233 παρ. 3 ΚΠΔ). Με την ανωτέρω περιγραφόμενη κατάρτιση πίνακα διερμηνέων επιδιώκεται η διασφάλιση της ποιότητας της διερμηνείας⁹⁴. Παρά τα ανωτέρω αναφερθέντα, σε εξαιρετικά επείγουσα περίπτωση⁹⁵ για την πρόοδο της δίκης, π.χ. κινδύνου αναβολής ή παραγραφής, ή σπάνιας γλώσσας, εφόσον δεν είναι δυνατόν να βρεθεί και να προσέλθει και να διοριστεί διερμηνέας από τον πίνακα, αν και αναζητήθηκε, διορίζεται διερμηνέας εκτός πίνακα, με διάταξη ειδικά αιτιολογημένη και μετά από ακρόαση του εισαγγελέα και των διαδίκων⁹⁶ (άρθρο 233 παρ. 2 εδ. στ' ΚΠΔ). Σύμφωνα με το εδ. ζ' προβλέπεται ότι το δικαστήριο μπορεί να διορίσει διερμηνέα και αυτόν που επιλέγει ο κατηγορούμενος εκτός του σχετικού πίνακα διερμηνέων. Βάσει της παρ. 4 του άρθρου 233 ΚΠΔ, εάν η ξένη γλώσσα είναι σπάνια

⁹³ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 75, 76, Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β)*, Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 249.

⁹⁴ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 99.

⁹⁵ Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020, σελ. 536, 537.

⁹⁶ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>).

και δεν υπάρχει διερμηνέας για αυτή, μπορεί να διοριστεί διερμηνέας του διερμηνέα⁹⁷, όπως π.χ. από την αφρικανική διάλεκτο στα γαλλικά και από τα γαλλικά στα ελληνικά. Σημειώνεται ότι υπάρχει αντίστοιχη διάταξη στην Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με τη θέσπιση μητρώου διερμηνέων με προσήκοντα προσόντα, ώστε να διασφαλιστεί η επάρκεια της διερμηνείας (άρθρο 5 παρ. 2 της Οδηγίας). Η διάταξη αυτή της Οδηγίας δεν ενσωματώθηκε με το Ν. 4236/2014 στην ελληνική έννομη τάξη, καθώς δεν υπάρχει τέτοια διάταξη στο ελληνικό νόμο ενσωμάτωσης.

Με το άρθρο 234 ΚΠΔ ορίζονται τα άτομα που δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς. Ειδικότερα, με ποινή σχετικής και όχι απόλυτης ακυρότητας δεν μπορεί να διοριστεί διερμηνέας ο κατηγορούμενος, ο παριστάμενος για την υποστήριξη της κατηγορίας, ο συνήγορος, ο μάρτυρας, ο πραγματογνώμονας, ο τεχνικός σύμβουλος και εκείνος που ασκεί στην ίδια δίκη το καθήκον του δικαστή, του εισαγγελέα ή του γραμματέα καθώς και όποιος υπάγεται σε κάποια εκ των περιπτώσεων των άρθρων 188 στ. α' – δ', 209 παρ. 2 και 222 ΚΠΔ⁹⁸.

Ο διορισμένος διερμηνέας υποχρεούται, σύμφωνα με το άρθρο 235 παρ. 1 ΚΠΔ, να αποδεχτεί τα καθήκοντά του, ήτοι ο διερμηνέας είναι υποχρεωμένος να αποδεχτεί το διορισμό του, εκτός εάν συντρέχει κάποιος λόγος απαλλαγής ή εξαίρεσης κατά το άρθρο 190 ΚΠΔ ή κώλυμα μη διορισμού του κατά το άρθρο 234 ΚΠΔ, οπότε σ' αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να αντικατασταθεί. Εάν ο διερμηνέας αρνείται την εντολή χωρίς εύλογη αιτία, υφίσταται τις κυρώσεις του άρθρου 202 ΚΠΔ⁹⁹ για τους πραγματογνώμονες, αναλόγως εάν διορίστηκε στην προδικασία ή στο ακροατήριο και μπορεί, επίσης, και να διαγραφεί από τον πίνακα διερμηνέων κατά το άρθρο 233 παρ. 2 ΚΠΔ¹⁰⁰.

Το άρθρο 3 του νόμου ενσωματώνει την παρ. 3 του άρθρου 5 της Οδηγίας διαμορφώνοντας τη διάταξη του άρθρου 236 ΚΠΔ. Πιο αναλυτικά, η παρ. 3 του άρθρου 5 της Οδηγίας κάνει λόγο για την υποχρέωση εχεμύθειας του διερμηνέα και

⁹⁷ Πλαγάκος Γ., *Η έλλειψη διερμηνέα ή η άρνησή του να εκτελέσει τα καθήκοντά του στην κύρια ανάκριση και η αντιμετώπισή της. Ιδίως επί σπανίων γλωσσών και διαλέκτων*, Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 5/2021, σελ. 633 επ.

⁹⁸ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>).

⁹⁹ Πλαγάκος Γ., *Η έλλειψη διερμηνέα ή η άρνησή του να εκτελέσει τα καθήκοντά του στην κύρια ανάκριση και η αντιμετώπισή της. Ιδίως επί σπανίων γλωσσών και διαλέκτων*, Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 5/2021, σελ. 633 επ.

¹⁰⁰ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>).

αντίστοιχα το άρθρο 3 του νόμου και το 236 ΚΠΔ αναφέρονται στον όρκο του διερμηνέα. Σύμφωνα με το άρθρο 236 ΚΠΔ ο διερμηνέας, πριν από τη λήψη των καθηκόντων του, πρέπει να ορκιστεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 219 ΚΠΔ, δηλαδή δίνοντας πολιτικό όρκο, ότι θα μεταφράσει με ακρίβεια και πιστότητα όλα όσα θα ειπωθούν κατά τη συζήτηση, τηρώντας πλήρη εχεμύθεια αναφορικά με όσα του εμπιστεύθηκε ο κατηγορούμενος. Σημειωτέον, σε περίπτωση που ο διερμηνέας διορίστηκε στην αρχή της δίκης για εξέταση περισσότερων μαρτύρων ή κατηγορουμένων, δεν χρειάζεται να ορκίζεται ξανά κάθε φορά, αλλά αρκεί ο αρχικός του όρκος¹⁰¹.

Ο Ν. 4236/2014 δεν παρενέβη στο περιεχόμενο της παρ. 2 του άρθρου 238 ΚΠΔ, γεγονός που θα έπρεπε διότι η διάταξη αυτή είναι ασύμβατη προς τα άρθρα 2, 5 της Οδηγίας και το άρθρο 6 παρ. 1, 3 περ. α', ε' ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 238 ΚΠΔ «κατ' εξαίρεση, όταν ο μάρτυρας ή ο κατηγορούμενος αγνοεί την ελληνική γλώσσα και αποδεικνύεται ότι δεν είναι εύκολος ο διορισμός καταλλήλου διερμηνέα, μπορεί κατά την ανάκριση να δώσει γραπτή κατάθεση ή απολογία σε ξένη γλώσσα. Η κατάθεση εντάσσεται στη δικογραφία μαζί με τη μετάφραση, που γίνεται αργότερα σύμφωνα με την παρ. 1». Ο ύποπτος ή κατηγορούμενος που αγνοεί την ελληνική γλώσσα δεν δύναται, αρχικά, να αντιληφθεί το περιεχόμενο της εις βάρος του κατηγορίας εάν δεν διερμηνευθεί αυτή από διερμηνέα που γνωρίζει επαρκώς τις γλώσσες. Το άτοπο εντοπίζεται σε αυτό το σημείο και τίθεται το εξής ερώτημα: Πώς ο ύποπτος ή κατηγορούμενος μπορεί να παραδώσει έγγραφη απολογία στη γλώσσα του επί της εις βάρος του κατηγορίας χωρίς να έχει σαφή γνώση του περιεχομένου της κατηγορίας; Αυτό αντιβαίνει στις επιταγές της παρ. 8 του άρθρου 2 της Οδηγίας που επιτάσσει τη διασφάλιση της γνώσης του περιεχομένου της εις βάρος του κατηγορίας από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο μέσω της διερμηνείας και συνάμα την αποτελεσματική άσκηση των υπερασπιστικών του δικαιωμάτων. Αντιβαίνει, επίσης, και στις επιταγές του άρθρου 6 παρ. 3 περ. α' ΕΣΔΑ καθώς και του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ¹⁰².

¹⁰¹ Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020, σελ. 538.

¹⁰² Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 78.

2. Το δικαίωμα μετάφρασης κατά τον ΚΠΔ

Με το άρθρο 4 του Ν. 4236/2014 έγινε προσπάθεια ενσωμάτωσης του άρθρου 3 της Οδηγίας και διαμόρφωσης του άρθρου 237 ΚΠΔ. Το εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 237 ΚΠΔ προβλέπει την εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος παροχή μετάφρασης στους υπόπτους ή κατηγορουμένους των ουσιωδών εγγράφων ή χωρίων εγγράφων της δικογραφίας εάν αυτοί δεν κατανοούν τη γλώσσα του δικαστηρίου. Το εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 237 ΚΠΔ αποτελεί μια ατελή μεταφορά της παρ. 1 του άρθρου 3 της Οδηγίας, διότι δεν γίνεται αναφορά στο κριτήριο επί τη βάσει του οποίου κρίνεται το ουσιώδες ή μη των μεταφραστέων εγγράφων, όπως συμβαίνει στην παρ. 1 του άρθρου 3 της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, με βάση την Οδηγία, ως ουσιώδη θεωρούνται τα έγγραφα τα οποία είναι απαραίτητο να μεταφραστούν ώστε ο ύποπτος ή κατηγορούμενος να μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα υπεράσπισής του και να διασφαλιστεί η δίκαιη δίκη.

Στο εδ. β' της παρ. 1 του άρθρου 237 ΚΠΔ γίνεται λόγος για τα ουσιώδη έγγραφα τα οποία είναι υποχρεωτικώς μεταφραστέα. Έγγραφα τα οποία αποτελούν οπωσδήποτε ουσιώδη έγγραφα της δικογραφίας κατά το εδ. β' είναι οποιαδήποτε απόφαση συνεπάγεται στέρηση της ελευθερίας ενός προσώπου (π.χ. ένταλμα σύλληψης ή βούλευμα για τη σύλληψη ή προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου), οποιοδήποτε έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας το κλητήριο θέσπισμα και ολόκληρο το παραπεμπτικό βούλευμα καθώς και οποιαδήποτε δικαστική απόφαση σχετική με την κατηγορία¹⁰³ (π.χ. αποφάσεις α' και β' βαθμού ή αναιρετικού βαθμού που περατώνουν τη δίκη).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται χρήσιμο να γίνει μνεία στην απόφαση ΑΠ 1369/2018 υπό την ισχύ του άρθρου 236^A του παλαιού ΚΠΔ, με την οποία απορρίφθηκε αναίρεση του Εισαγγελέα Πρωτοδικών Σερρών κατά απόφασης του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Σερρών. Με την τελευταία απόφαση είχε κηρυχθεί απαράδεκτη η συζήτηση υπόθεσης ενεργητικής δωροδοκίας με κατηγορουμένους αλλοδαπούς διαφόρων εθνικοτήτων, οι οποίοι ήταν πρώην μέλη της διοίκησης ανώνυμης εταιρείας, και στη συνέχεια είχε παύσει οριστικά η ποινική δίωξη εναντίον τους λόγω

¹⁰³ Σημείο 30 του Προοιμίου «Ορισμένα έγγραφα θα πρέπει να θεωρούνται πάντοτε ουσιώδη έγγραφα προς τον σκοπό αυτόν και, συνεπώς, να μεταφράζονται, όπως οποιαδήποτε απόφαση συνεπάγεται τη στέρηση της ελευθερίας ενός προσώπου, οποιοδήποτε έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και οποιαδήποτε δικαστική απόφαση».

παραγραφής, επειδή το κλητήριο θέσπισμα είχε επιδοθεί στην ελληνική γλώσσα χωρίς να συνοδεύεται από μετάφραση σε γλώσσα που κατανοούσαν οι κατηγορούμενοι. Σημειωτέον, ότι οι κατηγορούμενοι είχαν ασκήσει προσφυγή κατά του κλητηρίου θεσπίσματος, με την οποία παραπονέθηκαν για την μη επίδοσή του σ' αυτούς σε γλώσσα που κατανοούν.

Στην παρούσα απόφαση επισημαίνεται ότι το κλητήριο θέσπισμα, ως έγγραφο που περιέχει την κατηγορία και αποτελεί ουσιώδες έγγραφο κατά το άρθρο 236Α του παλαιού ΚΠΔ, πρέπει να επιδίδεται εντός της νόμιμης προθεσμίας στον αλλόγλωσσο κατηγορούμενο μεταφρασμένο σε γλώσσα που κατανοεί. Επιπλέον, τονίζει ότι η εκπροσώπηση των κατηγορουμένων στην προκαταρκτική εξέταση από Έλληνες δικηγόρους δυνάμει εξουσιοδοτήσεων που τους είχαν χορηγηθεί στην Ελληνική, δεν συνεπάγεται παραίτηση από το δικαίωμά τους να λάβουν γνώση της κατηγορίας σε κατανοητή στους ίδιους γλώσσα, η οποία παραίτηση υφίσταται έγκυρα μόνο με τη διαδικασία της παρ. 3 του αυτού άρθρου¹⁰⁴.

Μια ακόμη σημαντική απόφαση υπό την ισχύ του άρθρου 236^Α του παλαιού ΚΠΔ είναι η ΑΠ 1685/2017¹⁰⁵, η οποία αναίρεσε απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών για έλλειψη αιτιολογίας και υπέρβασης εξουσίας. Συγκεκριμένα, ολλανδός υπήκοος συνεκδικαζόμενος με ένα ακόμη πρόσωπο (έλληνας υπήκοος) για καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά κατ' εξακολούθηση, ενώπιον του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών, προέβαλε νομίμως δια των συνηγόρων του ένσταση, με την οποία ζήτησε να κηρυχθεί άκυρο το επιδοθέν σ' αυτόν κλητήριο θέσπισμα λόγω μη μετάφρασής του στην ολλανδική γλώσσα που κατανοεί, και μη λήψης έγγραφης μετάφρασης των λοιπών ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας.

Το δικαστήριο δέχτηκε την εν λόγω ένσταση, ακύρωσε το κλητήριο θέσπισμα και κήρυξε απαράδεκτη τη συζήτηση για τον ολλανδό κατηγορούμενο που υπέβαλε την ένσταση αλλά και για τον έλληνα κατηγορούμενο, ο οποίος δεν είχε υποβάλλει σχετική ένσταση και χωρίς παράθεση αιτιολογίας, δεν προχώρησε στο χωρισμό της δίκης. Το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση δεν περιέβαλε αυτή με ειδική και

¹⁰⁴ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης – Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, Πον.Χρ. 2019, σελ. 483.

¹⁰⁵ Τσόγκας Λ., *Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται*, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

εμπεριστατωμένη αιτιολογία καθώς δεν αναφέρονται σ' αυτή με σαφήνεια και πληρότητα τα πραγματικά περιστατικά, ούτε παρατίθενται τα αποδεικτικά μέσα, από τα οποία προέκυψε ότι ο άνω κατηγορούμενος (ολλανδός) δεν κατανοούσε την ελληνική γλώσσα, στην οποία του επιδόθηκε το κλητήριο θέσπισμα και ούτε προκύπτει από το σκεπτικό της απόφασης ότι το δικαστήριο έλαβε υπόψη του και εκτίμησε για το σχηματισμό της δίκαιης του κρίσης όλα τα αποδεικτικά μέσα και όχι μερικά από αυτά. Όπως διαπιστώθηκε, το δικαστήριο δεν συνεκτίμησε όλα τα έγγραφα της δικογραφίας καθώς αγνοήθηκαν σημαντικά έγγραφα, τα οποία συνέταξε ο ίδιος ο κατηγορούμενος (ολλανδός) στην ελληνική γλώσσα, περιέχουν την υπογραφή του, με βεβαιωμένο το γνήσιο της υπογραφής του, με τα οποία έγγραφα παρείχε εντολές και εξουσιοδοτούσε τους συνηγόρους του για δικονομικές ενέργειες και από τα οποία προκύπτει αντίθετο συμπέρασμα από την ανωτέρω κρίση του, ήτοι ότι δεν κατανοεί την ελληνική γλώσσα.

Ο ΑΠ κατέληξε στο ότι η απόφαση του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών δεν έχει την απαιτούμενη ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία. Το Μονομελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών κάνοντας δεκτή την ένσταση του ολλανδού υπηκόου κατηγορουμένου περί ακυρότητας του κλητηρίου θεσπίσματος, λόγω μη μετάφρασής του στην ολλανδική γλώσσα, ακυρώνοντας την επίδοση του αυτού κλητηρίου θεσπίσματος και κηρύσσοντας, συνολικά, απαράδεκτη τη συζήτηση της υπόθεσης, επεκτείνοντας με τον τρόπο αυτό τα αποτελέσματα της απόφασης και στον άλλο κατηγορούμενο (έλληνα υπήκοο), ο οποίος δεν υπέβαλε σχετική ένσταση, αντί να προβεί στην κατ' ουσία έρευνα της υπόθεσης, οδηγήθηκε σε υπέρβαση της εξουσίας του και κατέστησε αναιρετέα την απόφασή του κατά άρθρο 510 παρ. 1 στ. δ' και η' ΚΠΔ λόγω έλλειψης ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας και υπέρβασης εξουσίας¹⁰⁶.

Σύμφωνα με το εδ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 237 ΚΠΔ οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι και οι συνήγοροί τους έχουν το δικαίωμα να υποβάλλουν

¹⁰⁶ Ποιν.Χρ 2019, σελ. 97, Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 107.

αιτιολογημένο αίτημα για το χαρακτηρισμό κι άλλων εγγράφων, πέραν των εκ του νόμου οριζόμενων, ως ουσιωδών¹⁰⁷, προκειμένου να είναι μεταφραστέα.

Στο εδ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 237 ΚΠΔ διευκρινίζεται ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι δεν έχουν δικαίωμα μετάφρασης χωρίων από ουσιώδη έγγραφα τα οποία δεν τους βοηθούν στην κατανόηση του περιεχομένου της εναντίον τους κατηγορίας. Τα χωρία που εξαιρούνται της μετάφρασης πρέπει να μην σχετίζονται με την εις βάρος του υπόπτου ή κατηγορουμένου κατηγορία και να θεωρούνται περιττά για την άσκηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων. Το εδ. δ' φαίνεται ότι αποκλίνει από το κείμενο της παρ. 4 του άρθρου 3 της Οδηγίας, όπου αναφέρεται στην κατανόηση του περιεχομένου της «εναντίον τους δικογραφίας», ενώ το εδ. δ' κάνει λόγο για κατανόηση «του περιεχομένου της εναντίον τους κατηγορίας»¹⁰⁸.

Βάσει της παρ. 2 του άρθρου 237 ΚΠΔ, επιτρέπεται σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις να αντικατασταθεί η γραπτή μετάφραση με προφορική μετάφραση ή προφορική σύνοψη του περιεχομένου ουσιωδών εγγράφων¹⁰⁹. Σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 3 της Οδηγίας, η συγκεκριμένη εξαίρεση μπορεί να υλοποιείται υπό την προϋπόθεση ότι αυτή «δεν επηρεάζει τη διεξαγωγή της δίκαιης δίκης». Αναφορικά με τον όρο «εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις», στον ΚΠΔ δεν μνημονεύονται εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις ούτε πραγματοποιείται ενδεικτική αναφορά σε κάποιες από αυτές¹¹⁰. Σ' αυτές τις περιπτώσεις πιθανόν υπάγονται οι επ' αυτοφώρω διαδικασίες, όπου τα χρονικά περιθώρια είναι ιδιαιτέρως περιορισμένα¹¹¹. Η εξαίρεση αυτή, σε καμία περίπτωση, δεν απαλλάσσει τις αρχές από την υποχρέωση να προβούν σε πλήρη γραπτή μετάφραση των ουσιωδών εγγράφων σε μεταγενέστερο χρόνο, ώστε να διασφαλιστεί ο δίκαιος χαρακτήρας της ποινικής διαδικασίας¹¹².

¹⁰⁷ Τσόγκας Λ., *Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται*, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

¹⁰⁸ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 81, 82.

¹⁰⁹ Καραγιάννης Γ., *Κύρια Ανάκριση*, εκδ. Σάκκουλα, 2021, σελ. 204.

¹¹⁰ Τσόγκας Λ., *Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται*, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

¹¹¹ Κωνσταντινίδης Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλας Α.Ε, 4η έκδοση, 2020, σελ. 283.

¹¹² Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 106.

Κατά την παρ. 3 του άρθρου 237 ΚΠΔ, προβλέπεται ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος δύναται να προβάλει αντιρρήσεις κατά της απόφασης¹¹³, με την οποία κρίνεται η μη ύπαρξη ανάγκης μετάφρασης εγγράφων ή χωρίων ή εάν η ποιότητα της μετάφρασης δεν είναι επαρκής. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται αναλογικά το εδ. στ' της παρ. 1 του άρθρου 233 ΚΠΔ¹¹⁴, δηλαδή στην προκαταρκτική εξέταση αποφαίνεται εισαγγελέας, στην κύρια ανάκριση το δικαστικό συμβούλιο και στην κύρια διαδικασία το δικαστήριο. Με τον τρόπο αυτό ο ύποπτος ή κατηγορούμενος έχει πρόσβαση σε δικαιοδοτικό όργανο προκειμένου το αρμόδιο σε κάθε στάδιο όργανο να αποφαίνεται εάν ένα έγγραφο αποτελεί ουσιώδες και κατά συνέπεια πρέπει να μεταφραστεί ή όχι¹¹⁵. Στο σημείο αυτό, ο νομοθέτης όφειλε να ενσωματώσει στον ΚΠΔ ρυθμίσεις της Οδηγίας που σχετίζονται με την ποιότητα της μετάφρασης, στις οποίες θα έπρεπε να καταφεύγει ο εφαρμοστής του δικαίου ώστε να κρίνει εάν η ποιότητα της μετάφρασης είναι επαρκής ώστε να διασφαλίζεται ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της εις βάρος του δικογραφίας και να μπορεί να ασκήσει το υπερασπιστικό του δικαίωμα¹¹⁶.

Η παρ. 4 του άρθρου 237 ΚΠΔ αφορά το δικαίωμα παραίτησης του υπόπτου ή κατηγορουμένου από το δικαίωμα μετάφρασης των εγγράφων της δικογραφίας. Η συγκεκριμένη διάταξη επαναλαμβάνει το γράμμα της παρ. 8 του άρθρου 3 της Οδηγίας. Με άλλα λόγια, για το δικαίωμα του υπόπτου ή κατηγορουμένου σε μετάφραση των ουσιωδών εγγράφων σε γλώσσα που είναι για αυτόν κατανοητή, χωρεί μετάφραση¹¹⁷. Για να είναι έγκυρη η παραίτηση πρέπει ο ύποπτος ή κατηγορούμενος να έχει προηγουμένως δεχτεί παροχή συμβουλών από το συνήγορο ή να έχει λάβει γνώση των συνεπειών της παραίτησης με κάποιο άλλο τρόπο. Η παραίτηση, επίσης, πρέπει να είναι «προϊόν ελεύθερης βούλησης του προσώπου και να μην περιέχει όρο ή αίρεση». Ως παραίτηση εκλαμβάνεται και η μη εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον του ανακριτή, ύστερα από σχετική νόμιμη κλήτευσή του κατά την τακτική διαδικασία, για προφορική μετάφραση των εγγράφων. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις της

¹¹³ Αναγνωστόπουλος Η., *Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ*, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 106.

¹¹⁴ Καρράς Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020, σελ. 539.

¹¹⁵ Τσόγκας Λ., *Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται*, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

¹¹⁶ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 83, 84.

¹¹⁷ Τσόγκας Λ., *Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται*, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

παραίτησης του δικαιώματος μετάφρασης, πρέπει να συντάσσεται σχετική προς αυτό έκθεση (άρθρα 148 επ. ΚΠΔ) ή να γίνεται σχετική μνεία στην έκθεση απολογίας του κατηγορουμένου¹¹⁸.

Εάν πρόκειται να μεταφραστούν έγγραφα για τα οποία απαιτείται μακρόχρονη απασχόληση, ορίζεται προθεσμία εντός την οποίας ο διερμηνέας πρέπει να παραδώσει τη μετάφραση, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 238 ΚΠΔ. Η προθεσμία αυτή μπορεί να παραταθεί. Σε περίπτωση που η εν λόγω προθεσμία παρέλθει άπρακτη, παύεται ο διερμηνέας και στη θέση του διορίζεται άλλος. Την ίδια αντιμετώπιση υφίσταται και το πρόσωπο που διορίστηκε αλλά ασκεί τη δραστηριότητά του ανεπαρκώς ή με αμέλεια.

Το άρθρο 5 του Ν. 4236/2014 ενσωματώνει το άρθρο 7 της Οδηγίας και διαμορφώνεται η παρ. 5 του άρθρου 237 ΚΠΔ. Στην παρ. 5 του άρθρου 237 προβλέπεται ότι «για την εξέταση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, όταν αυτή γίνεται με τη συνδρομή διερμηνέα ή όταν γίνεται προφορική μετάφραση ή σύνοψη βασικών εγγράφων ή για την παραίτηση των ανωτέρω από το δικαίωμα της μετάφρασης, συντάσσεται έκθεση ή γίνεται μνεία στην έκθεση που συντάσσεται από το αρμόδιο κάθε φορά όργανο».

Το άρθρο 6 του Ν. 4236/2014, με το οποίο διαμορφώθηκε η παρ. 3 του άρθρου 235 ΚΠΔ εναρμονίζεται εν μέρει με τη διάταξη του άρθρου 4 της Οδηγίας. Στην παρ. 3 του άρθρου 235 ΚΠΔ ορίζεται ότι το δημόσιο βαρύνεται με τα έξοδα της μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων της διαδικασίας καθώς και με τα έξοδα διερμηνείας, χωρίς όμως να ρυθμίζεται το ζήτημα των εξόδων μετάφρασης άλλων εγγράφων που χαρακτηρίζονται ως ουσιώδη και μεταφραστέα κατόπιν αιτήματος. Από τη διάταξη του άρθρου 4 της Οδηγίας συνάγεται ότι και αυτά τα έξοδα μετάφρασης βαρύνουν το δημόσιο και επομένως, η ρύθμιση αυτή της Οδηγίας καλύπτει και την παρ. 3 του άρθρου 235 ΚΠΔ¹¹⁹.

Το άρθρο 7 του Ν. 4236/2014 εναρμονίζεται με το άρθρο 2 παρ. 7 και 3 παρ. 6 της Οδηγίας σχετικά με εκζητούμενους βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Στο άρθρο 7 του νόμου προβλέπεται ότι τα άρθρα 233 παρ. 1 και 237 ΚΠΔ (προϊσχύον

¹¹⁸ Καραγιάννης Γ., *Κύρια Ανάκριση*, εκδ. Σάκκουλα, 2021, σελ. 205.

¹¹⁹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 84.

236^A) «εφαρμόζονται αναλόγως και στην περίπτωση συλληφθέντος εκζητούμενου βάσει ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης».

Τέλος, το άρθρο 8 του νόμου αναπαράγει το άρθρο 6 της Οδηγίας αναφορικά με την «αδιαίτερη έμφαση» που πρέπει να δίδεται κατά την κατάρτιση των δικαστών, εισαγγελέων, προανακριτικών και δικαστικών υπαλλήλων που συμμετέχουν στις ποινικές διαδικασίες «στις ιδιομορφίες της επικοινωνίας με συνδρομή διερμηνέα, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματική και πραγματική επικοινωνία». Η σημασία της διάταξης αυτής εστιάζεται στο ότι προκειμένου να αποφευχθεί η πιθανότητα να βρεθεί κάποιος ύποπτος ή κατηγορούμενος σε μειονεκτική θέση λόγω του ότι δεν κατανοεί τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας, κρίνεται αναγκαίο να έχουν λάβει ειδική εκπαίδευση όσοι συμμετέχουν στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης ώστε να αντιλαμβάνονται εγκαίρως την πιθανή ανάγκη παροχής διερμηνείας ή μετάφρασης στον ύποπτο ή κατηγορούμενο καθώς και να είναι σε θέση να ελέγχουν την ποιότητα και των δύο προαναφερθέντων υπηρεσιών και ως αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται η διασφάλιση της δίκαιης ποινικής διαδικασίας¹²⁰.

3. Ακυρότητες

Στο πλαίσιο της διερμηνείας κατά τον ΚΠΔ δύνανται να γεννώνται ακυρότητες είτε απόλυτες είτε σχετικές.

Σύμφωνα με το άρθρο 233 παρ. 1 ΚΠΔ ορίζεται ότι «σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, όταν πρόκειται να εξετασθεί ύποπτος, κατηγορούμενος, ή μάρτυρας ο οποίος δεν ομιλεί ή δεν κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα, του παρέχεται χωρίς καθυστέρηση διερμηνεία». Για την παροχή διερμηνείας στη διαδικασία, διορίζεται διερμηνέας. Η εκτίμηση περί της ανάγκης διορισμού διερμηνέα δεν υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου, διότι ανάγεται στα πραγματικά περιστατικά. Η άποψη αυτή, όπως έχει επισημανθεί είναι εσφαλμένη και η επιστημονική θεωρία είναι αντίθετη προς αυτή, διότι, όσον αφορά τον κατηγορούμενο, η παράλειψη διορισμού διερμηνέα έρχεται σε αντίθεση με τις επιταγές του άρθρου 6

¹²⁰ Αναγνωστόπουλος Η., *Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία* (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236Α, 238Β), Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 251, Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, 2017, σελ. 85.

παρ. 1 ΕΣΔΑ και προκαλεί απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠΔ)¹²¹ και ιδρύεται ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 510 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ.

Εάν κατά τη διαδικασία αποχωρήσει ο διερμηνέας, επιβάλλεται να διοριστεί άμεσα άλλος. Σε αυτή την περίπτωση ο μη διορισμός διερμηνέα ή η μη πραγματοποίηση διερμηνείας ή η λήψη ατελούς διερμηνείας από τον κατηγορούμενο, που αγνοεί την (ελληνική) γλώσσα της διαδικασίας, από την ελληνική γλώσσα στην γλώσσα που ομιλεί και το αντίστροφο, συνιστά παραβίαση του υπερασπιστικού δικαιώματος του κατηγορουμένου και επιφέρει απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠΔ), με την οποία ιδρύεται ο από τα άρθρα 510 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ (σχετικά με την κύρια διαδικασία) και 484 παρ. 1 εδ. α' ΚΠΔ (σχετικά με την προδικασία) λόγος αναίρεσης της απόφασης ή του βουλεύματος¹²².

Ακόμη, εάν από τα πρακτικά της δίκης δεν προκύπτει ότι διερμηνεύτηκαν στον κατηγορούμενο όλα όσα έλαβαν χώρα στο ακροατήριο (π.χ. οι καταθέσεις των μαρτύρων, τα αναγνωσθέντα έγγραφα, η πρόταση του εισαγγελέα περί της ενοχής και της ποινής), παραβιάστηκε το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου με αποτέλεσμα να επέλθει απόλυτη ακυρότητα (171 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠΔ) και να ενεργοποιηθεί ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 510 παρ. 1 στ. α' ΚΠΔ¹²³.

Στο άρθρο 234 ΚΠΔ υφίσταται ρητή αναφορά σε ακυρότητα της διαδικασίας. Η συγκεκριμένη ακυρότητα είναι σχετική («Με ποινή ακυρότητας της διαδικασίας [...]») και εφόσον δεν προταθεί σύμφωνα με τα οριζόμενα του άρθρου 174 ΚΠΔ, τότε καλύπτεται (άρθρα 172 παρ. 1, 175 ΚΠΔ)¹²⁴.

Αναφορικά με το άρθρο 237 ΚΠΔ, ο Εισαγγελέας Εφετών Λάρισας Λάμπρος Τσόγκας, υποστηρίζει ότι «βασικής σημασίας ζήτημα αποτελούν οι προβλέψεις στο άρθρο 237 ΚΠΔ προκειμένου να μην ανακύπτουν ακυρότητες από παραβίαση υπερασπιστικού δικαιώματος του κατηγορουμένου»¹²⁵ και συνεχίζει συμπληρώνοντας

¹²¹ Κωνσταντινίδης Α., *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλας Α.Ε, 4η έκδοση, 2020, σελ. 282, 283.

¹²² Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>)

¹²³ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>)

¹²⁴ Φράγκος Κ., *Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας* (διαθέσιμο: <https://www.sakkoulas-online.gr>).

¹²⁵ Τσόγκας Λ., *Ακυρότητες και προδικασία στην ποινική δίκη*, 2021, (διαθέσιμο: <https://www.esdi.gr>).

ότι στο πλαίσιο αποφυγής ακυροτήτων αξίζει να αναφερθεί η ΑΠ 729/2020¹²⁶, αναφορικά με την οποία στην περίπτωση που αλλοδαπός κατηγορούμενος δεν δηλώσει ότι γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα, απαιτείται το δικαστήριο να διερευνήσει εάν αυτός ομιλεί και κατανοεί επαρκώς την ελληνική γλώσσα και έπειτα από αυτό εναπόκειται στην αναιρετικώς ανέλεγκτη κυριαρχική κρίση του διευθύνοντος ο διορισμός ή μη διερμηνέα¹²⁷.

¹²⁶ ΑΠ 729/2020, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 12/2020, σελ. 1339 επ.

¹²⁷ Τσόγκας Λ., *Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιαστών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται*, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

Αντί Επιλόγου

Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης των υπόπτων - κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες συνιστά ένα πολύ σημαντικό βήμα για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων - κατηγορουμένων στην ΕΕ¹²⁸. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4236/2014 δεν ήταν απόλυτα επιτυχής. Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, με τις τροποποιήσεις που υπέστησαν οι διατάξεις του προηγούμενου κώδικα, συνέβαλε κατά ένα βαθμό στην εναρμόνιση των ρυθμίσεων της ελληνικής έννομης τάξης με τις ρυθμίσεις της Οδηγίας. Με την κατάργηση του τελευταίου εδαφίου του άρθρου 238 Β του παλαιού ΚΠΔ «Κατ' εξαίρεση, τα ανωτέρω έξοδα μετάφρασης βαρύνουν τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο, εφόσον αυτός αποδεδειγμένα μπορεί να τα καταβάλει», διάταξη που απέκλινε από την Οδηγία καθώς και από τη νομολογία του ΕΔΔΑ και με τη συμπλήρωση του άρθρου 237 του νέου ΚΠΔ (πρώην άρθρου 236^Α παλαιού ΚΠΔ) επιλύθηκαν τα σχετικά ζητήματα που είχαν προκύψει και ενισχύθηκε το επίπεδο προστασίας των υπόπτων - κατηγορουμένων. Επίσης, σημειώνεται ότι θα ήταν σημαντικό να έχουν ενσωματωθεί στον ΚΠΔ ρυθμίσεις της Οδηγίας σχετικά με την ποιότητα της διερμηνείας και της μετάφρασης, στις οποίες θα έπρεπε να καταφεύγει ο εφαρμοστής του δικαίου, ώστε να κρίνει εάν η ποιότητα της διερμηνείας ή της μετάφρασης είναι επαρκής, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι ο ύποπτος ή κατηγορούμενος λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της εις βάρος του δικογραφίας και να μπορεί να ασκήσει το δικαίωμα υπεράσπισής του¹²⁹. Τέλος, με το νέο ΚΠΔ έγινε μια προσπάθεια εξειδίκευσης των ουσιωδών εγγράφων που είναι υποχρεωτικώς μεταφραστέα, καθώς ούτε στην Οδηγία εξειδικεύονται ούτε και στο άρθρο 236^Α του παλαιού ΚΠΔ, με την προσθήκη στο άρθρο 237 παρ. 1 του νέου ΚΠΔ «το κλητήριο θέσπισμα και ολόκληρο το παραπεμπτικό βούλευμα».

¹²⁸ Cras S./De Matteis L., *The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description)*, issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 162.

¹²⁹ Αναγνωστόπουλος Η., *Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ, 2012/13/ΕΕ)*, εκδ. Π.Ν. Σάκουλα, 2017, σελ. 83, 84.

Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αναγνωστόπουλος Η., Δικαιώματα των κατηγορουμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (οι Οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ), εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας, 2017.
- Αναγνωστόπουλος Η., Στη Βαβέλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ για το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης στην ποινική διαδικασία (Ν. 4236/2014 – ΚΠΔ 233, 236, 236^Α, 238Β), Ποιν.Χρ. 2016, σελ. 241 επ.
- Αναγνωστόπουλος Η., Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης: Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ, σε: Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Η Ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – τάσεις και προκλήσεις, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 96 επ.
- Αναγνωστόπουλος Η., Τα δικαιώματα διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης – Η νομολογιακή πρόσληψη και ο νέος ΚΠΔ, Ποιν.Χρ. 2019, σελ. 481 επ.
- Αρβανίτης Δ., Το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και η σχετική Οδηγία 2010/64/ΕΕ, Ποινική Δικαιοσύνη, τεύχος 7/2013 (Ιούλιος), σελ. 640 επ.
- Καραγιάννης Γ., Κύρια Ανάκριση, εκδ. Σάκκουλα, 2021.
- Καρράς Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 7^η έκδοση, 2020.
- Κωνσταντινίδης Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλας Α.Ε, 4^η έκδοση, 2020.
- Παπαδαμάκης Α., Ποινική Δικονομία, εκδ. Σάκκουλας Α.Ε, 9^η έκδοση, 2019.
- Παύλου Στ., Ευρωπαϊκή Ένωση και ΕΣΔΑ – Ιδίως ενόψει και της συζητούμενης προτάσεως αποφάσεως-πλαισίου (COM 2004/328 τελικό) για «ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση», Ποιν.Χρ. 2008, σελ. 97 επ.
- Πλαγάκος Γ., Η έλλειψη διερμηνείας ή η άρνησή του να εκτελέσει τα καθήκοντά του στην κύρια ανάκριση και η αντιμετώπισή της. Ιδίως επί σπανίων γλωσσών και διαλέκτων, Ποινική Δικαιοσύνη, Τεύχος 5/2021, σελ. 633 επ.
- Σαρμάς Ι./Κοντιάδης Ξ./Ανθόπουλος Χ., ΕΣΔΑ, κατ' άρθρο ερμηνεία, εκδ. Σάκκουλας, 2021.
- Σκουρής Β., Συνθήκη της Λισσαβώνας, εκδ. Σάκκουλας Α.Ε, 2020, Άρθρο του Θ. Παπακυριάκου «Άρθρο 82 (πρώην άρθρο 31 της ΣΕΕ) [Δικαστική συνεργασία στον

χώρο της ΕΑΔ: αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και ελάχιστες κοινές δικονομικές διατάξεις]».

– Τσόγκας Λ., Ακυρότητες και προδικασία στην ποινική δίκη, 2021, (διαθέσιμο: <https://www.esdi.gr>).

– Τσόγκας Λ., Υπεράσπιση κατηγορούμενου μέσα από την κατανόηση των ουσιωδών εγγράφων της δικογραφίας στη γλώσσα που αντιλαμβάνεται, 29 Νοεμβρίου 2021, (διαθέσιμο στο <https://www.ende.gr>).

– Φράγκος Κ., Online κατ' άρθρο ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, (διαθέσιμο στο <https://www.sakkoulas-online.gr>).

Ξενόγλωσση

– Brannan J., Identifying written translation in criminal proceedings as a separate right: scope and supervision under European law, QUALETRA launch conference, London, 4 April 2013, (διαθέσιμο: <https://www.eulita.eu>).

– Cras S./De Matteis L., The Directive on Interpretation and Translation in Criminal Proceedings (Genesis and Description), issue 4/2010, (διαθέσιμο: <https://eucrim.eu>), σελ. 153-162.

– Silva S., The right to interpretation and translation in Criminal Proceedings: the situation in Portugal, IALF Porto 2012 Proceedings, (διαθέσιμο: <https://ler.letras.up.pt>).